

Nederland

in de Wereld

Connecting global ambitions

innovatieplatform

Nederland staat midden in de wereld. Die houding heeft ons welvaart gebracht. Voor een sterke toekomst moeten we op deze weg verder gaan. Zelfbewust moeten we de uitdagingen aangaan en de kansen voor Nederland pakken. Met ambitieuze doelen en gedurfde innovaties moeten we onze internationale concurrentiepositie verder verbeteren. Dat kan maar op één manier: samen.

Mr.dr. J.P. Balkenende

Inhoud

Vooraf	4
Samenvatting	6
1 Nederland in de Wereld: een analyse	9
1.1 Nederland heeft traditioneel een hoog welvaartsniveau	10
1.2 Onze concurrentiepositie is niet gegarandeerd	13
1.2.1 Productiviteit	13
1.2.2 Mondiale positie	16
1.2.3 Arbeid en arbeidsparticipatie	21
1.2.4 Concurrentiekracht	22
1.3 Succesvolle verandering	25
2 Mondiale trends en hoe deze te benutten	27
2.1 Verschuivende economische activiteit	29
2.2 Duurzaamheid	33
2.3 Veranderende demografische en sociale factoren	33
2.4 Globalisering heeft ingrijpende sociale gevolgen	34
2.5 Tot slot: volop mogelijkheden om in te spelen op deze trends	35
3 Vernieuwing is nodig om onze welvaartspositie te versterken	37
3.1 Vernieuwing van de economie: groei van bestaande bedrijven	38
3.2 Vernieuwing van de economie: stimuleren van ondernemerschap	40
3.3 Vernieuwing van arbeidskracht en arbeidsmarkt	42
3.4 Randvoorwaarde: slagkracht overheid verbeteren	45
3.5 Randvoorwaarde: innovatieve maatschappelijke sectoren	46
3.6 Samengevat: een veranderagenda	49
4 Nederland in de Wereld, Connecting global ambitions: een propositie	51
4.1 Inspelen op verandering door versterken internationale propositie	52
4.2 Focus op Nederland in de Wereld; Connecting global ambitions	53
5 Onze eigen acties	57
Consultatie	61
Lijst met geraadpleegde personen	62
Voetnoten	68

Vooraf

Het Innovatieplatform (IP) beoogt de innovatiekracht van Nederland te vergroten en zo de welvaartsontwikkeling van ons land op lange termijn te versterken. Het eerste IP heeft een aantal toonaangevende initiatieven gelanceerd. Bijvoorbeeld de aanpak van sleutelgebieden. Sterke economische sectoren waar betrokkenen door hun ambities bedrijvigheid en kennis combineren. Zo kan Nederland in mondiaal perspectief blijven excelleren. Daarnaast is samen met 20 organisaties de Kennisinvesteringsagenda (KIA) 2006 – 2016 opgesteld. Die geeft aan welke inspanningen en investeringen er nodig zijn om excellentie in onderwijs en onderzoek te realiseren, een goed opgeleide beroepsbevolking te krijgen en ondernemerschap en innovatie te stimuleren. Ook heeft het eerste Innovatieplatform in samenwerking met departementen en anderen tal van praktische acties en instrumenten gelanceerd zoals het Kenniswerkersloket, Innovatievouchers, Innovatie Prestatie Contracten en de Nederlandse versie van de SBIR-regeling ter bevordering van innovatief inkopen door de overheid.

In 2007 heeft het kabinet opnieuw een Innovatieplatform ingesteld, omdat voortdurende aandacht voor innovatie en ondernemerschap noodzakelijk is. Dit tweede Innovatieplatform bouwt voort op het eerste platform en richt zich daarnaast tevens op de vraag hoe Nederland in bredere zin zijn concurrentiepositie kan versterken. De centrale ambitie van het IP is een plaats voor Nederland in de top 5 van landen met de grootste concurrentiekracht en een verhoging van onze productiviteitsgroei. Met dit rapport 'Nederland in de Wereld; Connecting global ambitions' laat het Innovatieplatform zien hoe Nederland deze ambitie kan verwezenlijken. De kern van de boodschap is dat het de hoogste tijd is dat Nederland zijn internationale positie versterkt.

Er is innovatieve, economische en maatschappelijke kracht aanwezig om in te spelen op de huidige mondiale trends. Maar dan moeten we wel durven in te grijpen op een aantal terreinen. Het IP heeft daarom een veranderagenda opgesteld met fundamentele keuzen.

Deze agenda is uitgebreid besproken. Op 24 april publiceerde het IP het werkdocument 'Nederland in de Wereld – versterken van de concurrentiekracht voor de toekomst van Nederland'. Er kwamen reacties los. Op een aantal bijeenkomsten is met veel vertegenwoordigers van bedrijfsleven, overheid, kennisinstellingen en werknemersorganisaties over de conclusies, aanbevelingen en acties van het rapport gesproken. In deze publicatie maken we dankbaar gebruik van hun ideeën en suggesties.

Het Innovatieplatform heeft deze veranderagenda ook in ruwe vorm al eerder neergelegd bij het kabinet. Het kabinet heeft daar ook op gereageerd in de Industriebrief en de strategie 'Nederland ondernemend Innovatieland' (zie ook de brief van het kabinet van 28 mei 2008).

De veranderagenda moet nu verder opgepakt worden door kabinet, ondernemersorganisaties, vakbonden en kennisinstellingen. Het IP heeft de veranderagenda met acties ingevuld die een bijdrage leveren aan Nederland in de Wereld; Connecting global ambitions. Deze zijn aan het slot opgenomen. Enkele van die acties zullen ook tot verdergaande acties en consequenties leiden. Het beleid zal aangepast moeten worden als we in Nederland minstens 50 internationale bedrijven willen hebben die hier hun centrale (Europese) activiteiten organiseren. Dat geldt ook voor het stimuleren van meer, nieuwe en sneller groeiende ondernemingen. Als Innovatieplatform laten we beleid en acties hand in hand gaan: bij de voorgestelde acties laten we dan ook de consequenties voor het beleid van de overheid en anderen zien.

Namens het Innovatieplatform
Wiebe Draijer

Samenvatting Nederland in de Wereld, Connecting global ambitions

Op dit moment heeft Nederland een bijzonder hoge welvaart en productiviteit. Deze positie is opgebouwd over meerdere decennia, maar een indrukwekkende versnelling is vooral tot stand gekomen in de periode 1985 tot 2000. Nederland heeft door die jaren heen een succesvol programma doorgevoerd waarin vakbonden, ondernemersorganisaties en overheid gezamenlijk werkten aan versterking van onze concurrentiepositie. Er kwam meer marktwerking en de Nederlandse economie werd onderdeel van de Europese markt. De kosten en de flexibiliteit van arbeid zijn op een concurrerend niveau gebracht binnen Europa, terwijl een inhaalslag werd gemaakt in participatie. Binnen Nederland hebben we een sterke voorkeur om een gezamenlijke agenda te krijgen. Dat is de afgelopen twee decennia meestal ook gelukt en in de periode dat dit sterk het geval was kon onze concurrentiepositie aanzienlijk verbeterd worden.

De bereikte welvaartspositie en concurrentiekracht van Nederland zijn niet gegarandeerd. Nieuwe trends vragen om aanscherping van de veranderagenda van de afgelopen jaren. Het Innovatieplatform vindt dat de productiviteit per Nederlander kan groeien en dat bedrijven winstgevender moeten worden en sneller moeten kunnen groeien. De dynamiek van onze economie moet omhoog. Innovatie, arbeidsmarktflexibiliteit, onderwijs en publieke sector moeten beter. Een belangrijke voorwaarde voor binnenlandse en buitenlandse bedrijven. Bestaande bedrijven kunnen gemiddeld een procentpunt per jaar productiever worden en er moeten meer en sneller groeiende, nieuwe ondernemingen komen. De basis wordt gevormd door concurrerende sleutelgebieden, stevige en stijgende publieke en private kennisinvesteringen en excellente kennisclusters, zoals aangegeven in de Kennisinvesteringsagenda

Voor de toekomstige positie van Nederland is het van belang trends als globalisering, duurzaamheid en vergrijzing volop serieus te nemen. In combinatie met de geografische en sociale kenmerken van het land vinden wij het noodzakelijk dat Nederland zijn positie als 'Portal to Europe' meer kan profileren en te gelde kan maken. Nederland kan voor internationaal opererende bedrijven de plek zijn waar hun globale ambities dichterbij komen. Nederland zal nog meer dan nu gebruik moeten maken van zijn internationale oriëntatie en open economie. Als we zoveel mogelijk vast willen houden aan de huidige bedrijvigheid zullen we die juist verliezen. Juist nu bedrijven hun productie en activiteiten steeds gemakkelijker over

de aarde verplaatsen, is het zaak kennis en menskracht van Nederland in te zetten voor de meest hoogwaardige activiteiten. Wij geloven dat Nederland meer kan realiseren dan het nu wil en nu waarmaakt. Inspelen op deze globalisering door dynamisering heeft uiteindelijk zowel directe als indirecte voordelen voor individuele Nederlanders.

We zien een serieuze veranderagenda. Maar om die verder aan te scherpen en tegelijkertijd zo snel mogelijk resultaat te boeken, formuleren we ook concrete ambities. De komende jaren zal het zwaartepunt van de economie steeds meer verschuiven naar het oosten. Aziatische ondernemingen zullen bijna een derde van de Fortune 500 gaan uitmaken. We hebben nu zo'n dertig (Europese) hoofdkantoren van de Fortune 500 bedrijven binnen onze grenzen. Als Nederland zijn rol voor 'connecting global ambitions' waarmaakt zullen er over tien jaar vijftig internationale concerns een (Europese) hoofdvestiging in Nederland hebben. Ook voor internationale kenniswerkers moet Nederland 'the place to be' worden. Het aantal buitenlandse onderzoekers (PhD's) moet met 1000 toenemen. Via de 'Paint the World Orange' contest gaan we de branding van Nederland versterken. Onze internationale voorhoede, de sleutelgebieden, gaan we evalueren en versterken.

Ondernemende, productieve en goed opgeleide mensen en een slagvaardige overheid versterken de internationale aantrekkingskracht en leveren daarnaast direct een bijdrage aan de toegevoegde waarde van ons land. We willen ondernemerschap bevorderen en de groei van kleinere ondernemingen versnellen. Ook willen we dat jaarlijkse 10.000 ondernemingen advies kunnen krijgen om hun productiviteit te vergroten door moderne management-technieken. Tenslotte willen we dat Nederland effectiever wordt in het realiseren van grote beeldbepalende projecten, zoals een multifunctioneel eiland voor de kust of grootschalige waterwerken zoals aanbevolen door de Deltacommissie. Een land met vertrouwen in eigen prestaties zal gemakkelijker de globale wereld tegemoet treden. Investerings in kennis, sterke sleutelgebieden, meer ondernemerschap en productiviteitsgroei zijn essentieel om in een globaliserende economie welvaart en welzijn te realiseren. Wij bepleiten dat Nederland daarnaast kleur bekent als land waar bedrijven en wetenschappers hun mondiale ambities kunnen realiseren.

Traditionele sterkten en een succesvolle
gezamenlijke aanpak brengen Nederland hoge
welvaart en productiviteit. Deze positie is niet
gegarandeerd; de bal moet en kan sneller rollen!

01

Nederland
in de Wereld:
een analyse

1 NEDERLAND IN DE WERELD: EEN ANALYSE

Nederland heeft een hoge welvaart, opgebouwd over decennia. Onze productiviteit is relatief hoog, onze participatie is aanzienlijk gestegen in het afgelopen decennium, en we kunnen het ons veroorloven relatief korte werktijden te hebben. In de periode 1985 tot en met 2000 hebben we laten zien dat we een significante inhaalslag kunnen maken als het echt noodzakelijk is. Openheid van de economie en een sterke handelsgeest hebben aan de wieg gestaan van dit succes. Echter, in de navolgende analyse van het Innovatieplatform wordt duidelijk dat we het ons niet kunnen veroorloven stil te staan. Onze concurrentiekracht heeft een fundamentele verbetering nodig om ons welvaartsniveau te kunnen waarborgen in de komende jaren.

In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens aangegeven 1) dat ons traditionele hoge welvaartsniveau terug te voeren is op een aantal fundamentele sterkten, 2) dat een verdere verbetering van productiviteit en concurrentiekracht door innovatie echter geboden is, 3) dat ons bedrijfsleven een verbeteringsslag moet doormaken ondanks een sterke globale positie, 4) dat nieuwe bronnen van arbeidsparticipatie gezocht moeten worden, en dat 5) ingrepen gewenst zijn om de aansluiting met de topgroep van concurrerende landen te vinden.

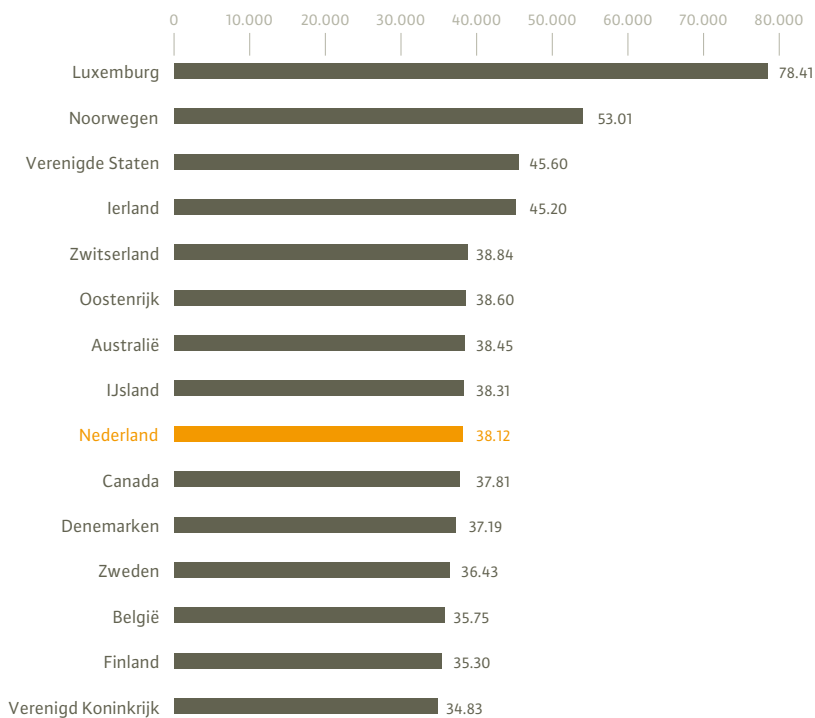
Het hoofdstuk besluit met een verwijzing naar het succesvolle veranderingsproces dat in Nederland in periode 1985 tot 2000 tot stand kwam, en dat vertrouwen moet geven dat Nederland ook de nu gewenste versnelling kan waarmaken mits een gezamenlijke agenda tot stand komt en fundamentele keuzes worden gemaakt.

1.1 Nederland heeft traditioneel een hoog welvaartsniveau

Nederland heeft traditioneel een hoog welvaartsniveau. Gemeten als Bruto Nationaal Product per inwoner scoort Nederland hier in de top van de wereld. Dit is niet voor niets tot stand gekomen. Met een open economie en een gezonde handelsgeest, gecombineerd met een waardevolle bijdrage van onze gasvoorraden, is deze welvaart over decennia ontwikkeld. In de vele concurrentiestaatjes wordt aangegeven waar Nederland met name in uitblinkt. Nederland scoort traditioneel hoog op wat zich het beste laat karakteriseren als statische concurrentiefactoren. Hieronder vallen infrastructuur, stabiliteit van de overheid, en de kapitaalmarkt. Ook presteert het Nederlandse onderwijs- en wetenschapssysteem naar behoren. Onze bevolking is goed en hoog opgeleid en onze wetenschappers zijn internationaal toonaangevend.

1 Nederland behoort tot de meest welvarende landen ter wereld

Top 15 landen naar US\$ GDP per hoofd in 2007 (2007 prijzen, 2005 EKS)

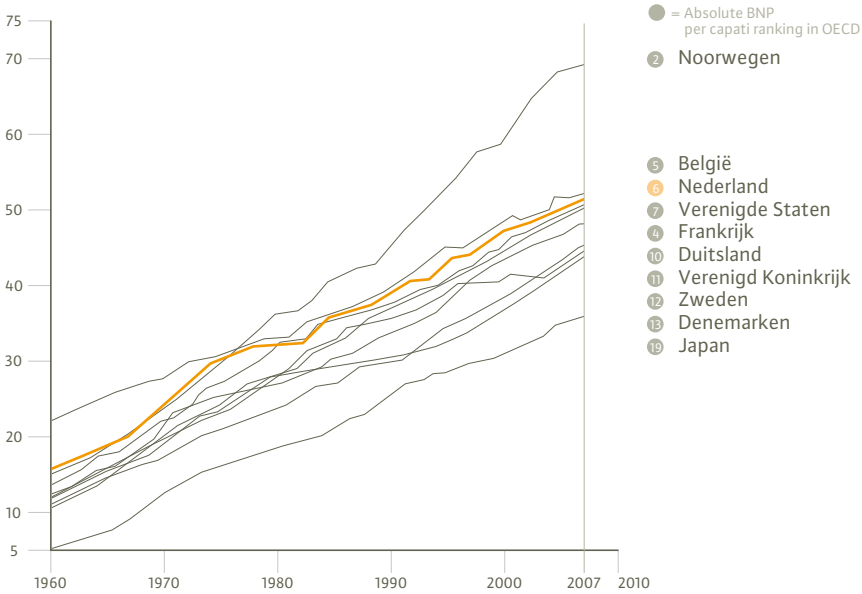
Bron: GGDC (Total Economy Database)

Nederland behoort tot de subtop als het gaat om factoren die belangrijke drivers zijn voor vernieuwing – inclusief het innovatie-, onderwijs- en wetenschapssysteem. De Kennisinvesteringensagenda, opgesteld onder leiding van het eerste Innovatieplatform, geeft aan hoe deze positie verbeterd kan worden

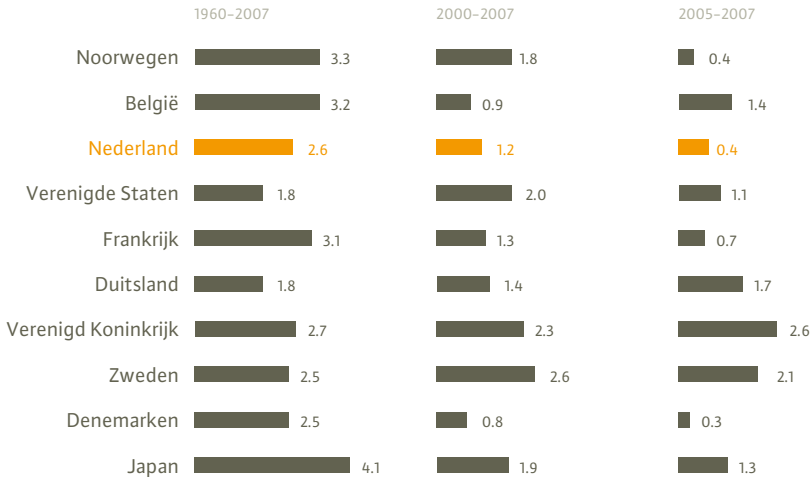
Nederland staat in de top 3 van de meest democratische landen ter wereld (alleen Zweden en IJsland gaan ons voor).¹ Wij kennen een hoge sociale welvaartsstandaard. Ruim 80% van de mensen zegt gelukkig of zelfs zeer gelukkig te zijn.² Daarnaast kent Nederland een kwalitatief hoogwaardig zorgsysteem, is het onderwijssysteem gemakkelijk toegankelijk en is onze pensioenvoorziening goed geregeld. Uit een internationale vergelijking van publieke prestaties blijkt overigens dat Nederland een betrekkelijke middenmoter is.³

2 Productiviteit langjarig aan kop, maar daling in groei de laatste jaren

US\$, BNP per gewerkt uur (2007 prijsniveau, 2005 EKS PPP)

Groei in BNP per gewerkt uur

Bron: GGDC (Total Economy Database), OECD, McK analyses

1.2 Onze concurrentiepositie is niet gegarandeerd

Zoals blijkt uit voorgaande tekst heeft Nederland op verschillende gebieden een sterke uitgangspositie. Tegelijk zorgen nationale en internationaal ontwikkelingen er voor dat onze concurrentiepositie de laatste jaren sterk onder druk staat.

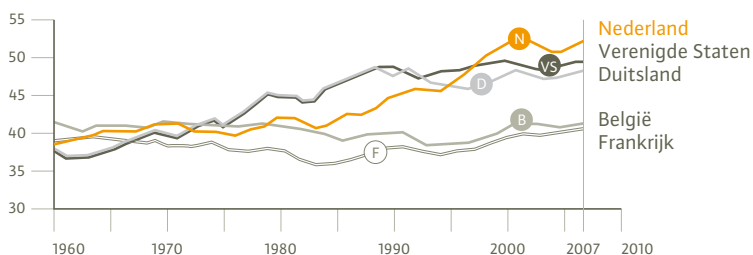
1.2.1 Productiviteit

Productiviteitsgroei is belangrijk voor de concurrentiekracht van Nederland en is een belangrijke voorwaarde voor het behoud en de groei van de inkomens in Nederland. De productiviteit in Nederland is hoog (uitgedrukt als het bruto binnenlands product per gewerkt uur); in het vergelijkend overzicht met 10 andere landen hebben wij steeds in de kopgroep meegedraaid (figuur 2). In de laatste jaren hebben we hier niet meer de hoge groei kunnen realiseren van het eind van de vorige eeuw. Van 2005 tot 2007 zijn we behoorlijk gedaald als het gaat om productiviteitsgroei.

In de periode 1990 – 2000 steeg het BBP per hoofd van de bevolking fors, met name door een grote sprong in arbeidsparticipatie waaraan Nederland zijn hoge positie dankt (figuur 3).

Deze positie komt echter steeds meer onder druk te staan. Productiviteitsgroei is een belangrijke voorwaarde voor het behoud en de groei van de inkomens. Onze productiviteitsgroei laat een minder grote versnelling zien dan vergelijkbare landen, terwijl wij door zijn gegaan met een daling van de gewerkte uren, en de arbeidsparticipatie stagneerde. Hierdoor is onze relatief sterke welvaartspositie aan erosie onderhevig (figuur 4).

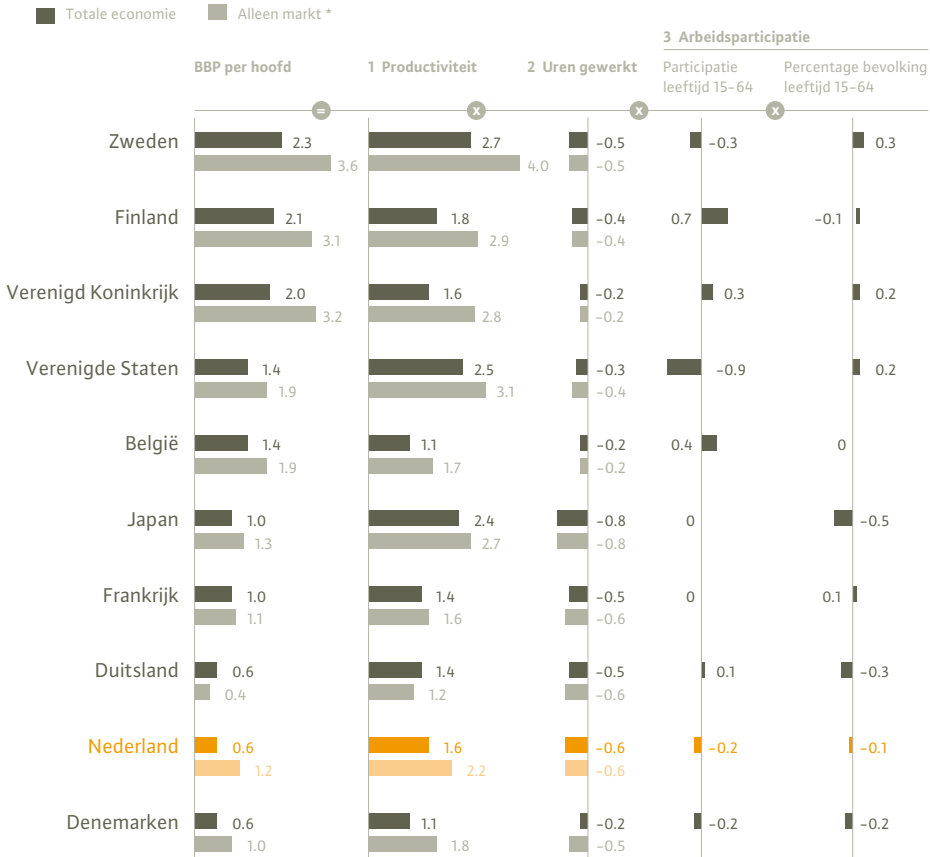
3 Effectieve participatiegraadontwikkeling 1960 tot 2007
Percentage van de totale bevolking

Bron: GGDC (Total Economy Database), OECD

4 Lage groei t.o.v. andere landen komt door drie factoren

Jaarlijkse groei in % (2005 prijzen, 2005 PPP US\$)

* Exclusief mijnbouw, vastgoed, overheid, onderwijs, zorg
Bron: EU KLEMS database, OECD, UNP

Als wordt gekeken naar de productiviteit op sectorniveau ten opzichte van andere landen (figuur 5) is het opvallend dat Nederland relatief zwak scoort op de productiviteit van diensten als de detailhandel – in de zakelijke diensten raakt Nederland zelfs steeds verder achterop.

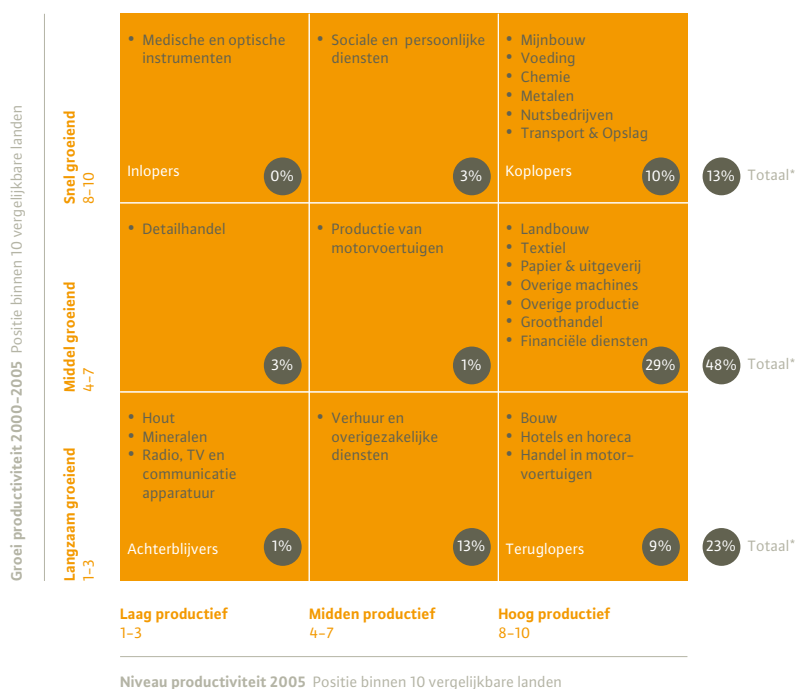
In sommige sectoren zijn bewuste keuzes gemaakt die het verschil kunnen verklaren. Bijvoorbeeld het behoud van kleinschalige en bereikbare detailhandel in plaats van groot-schalige weidewinkels. In andere sectoren (zoals de zakelijke dienstverlening) zou Nederland de prestaties van de Scandinavische landen en die van Noord-Amerika moeten kunnen evenaren.

In andere sectoren heeft Nederland een zeer goede productiviteit en wordt haar koppositie verder uitgebouwd. Chemie en transport zijn hier mooie voorbeelden van. Daarnaast kent Nederland sterke zogenaamde ecosystemen voor economische ontwikkeling: regio's waar specifieke sectoren tot bloei komen en waar randvoorwaarden gecreëerd zijn om deze groei verder te ontwikkelen.

De komende decennia zullen we in Nederland, net als in veel andere West-Europese landen, te maken krijgen met een afnemende beroepsbevolking. Het zal geen probleem zijn deze aan het werk te houden, wel is het zaak om dat zo productief mogelijk te doen. Innovatie speelt juist hier een belangrijke rol.

5 Productiviteit - 13% van BBP komt uit snel groeiende sectoren

⦿ = % van BBP 2005

* Exclusief overheid, mijnbouw en vastgoed
Bron: EU KLEMS, OECD

1.2.2 Mondiale positie

Onze economische positie in de wereld wordt vooral bepaald door onze mondiale spelers: 15 Nederlandse multinationals behoren tot de top 500 van de wereld (figuur 6). Samen met 14 hoofdkantoren van buitenlandse ondernemingen dragen onze multinationals jaarlijks circa 13 miljard euro bij aan de Nederlandse economie.

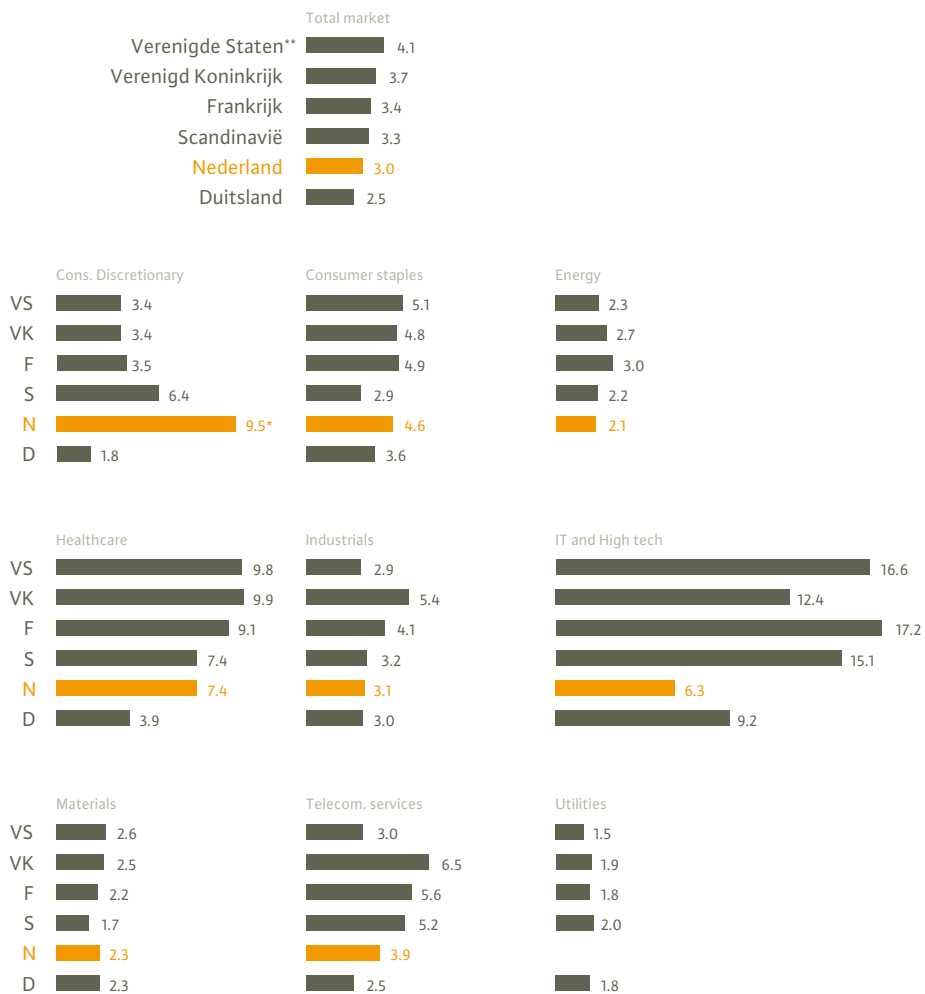
De positie van Nederlandse concerns als mondiale speler is niet gegarandeerd. Dat komt door de relatief snellere groei van andere landen en door het feit dat Nederlandse ondernemingen in het algemeen een lagere beurswaarde hebben dan vergelijkbare bedrijven in het buitenland (figuur 7). Deze relatief lagere waardering heeft voor een deel te maken met een lagere winstgevendheid (figuur 8), voor een deel met een lagere groei. Uit een vergelijking van een twintigtal internationaal opererende Nederlandse bedrijven met een internationale peergroep blijkt dat de groei van die Nederlandse bedrijven op verschillende manieren achter blijft. Bij de Nederlandse bedrijven wordt bijvoorbeeld een kleiner aandeel van de groei ingevuld door acquisities. Tevens opereren deze bedrijven in minder snel groeiende sectoren en landen dan hun peers in bijvoorbeeld de Verenigde Staten. Tenslotte verliezen Nederlandse multinationals binnen hun markten enigszins marktaandeel.

6 Veertien Nederlandse ondernemingen in Fortune Global 500 - 2007 Rangschikking naar omzet

- 3. Shell (gedeeld met UK)
- 7. ING
- 14. Fortis (gedeeld met België)
- 103. Aegon
- 122. Unilever (gedeeld met Verenigd Koninkrijk)
- 137. Ahold
- 147. Rabobank
- 197. Philips
- 331. Gas Terra
- 404. SHV Holding
- 455. Akzo Nobel
- 486. KPN
- 491. Heineken
- 492. LyondellBasell Industries

Bron: Fortune 500, 2007

7 Nederlandse bedrijven hebben in de meeste sectoren een lage waardering ten opzichte van bedrijven in andere landen
Market Value Added per sector (Ultimo 2006)

* Includes a.o. Tele Atlas, TomTom and Philips with relatively high MVA levels

** Excluding utilities, also for other countries

Bron: McKinsey Corporate Performance Analysis Tool (CPAT)

8 Nederlandse bedrijven hebben in de meeste sectoren een lage winstgevendheid ten opzichte van bedrijven in andere landen

Winstgevendheid als percentage van omzet (2004-2006)

Total market

* Driven by performance of LS start-up companies (e.g. Galapagos and Cruecell) and lack of mature healthcare companies

** Excluding US utilities

Bron: McKinsey Corporate Performance Analysis Tool (CPAT)

De Nederlandse economie heeft veel sterkten;
verbind die met internationale ontwikkelingen.

Door de lagere waarderingen van ondernemingen (denk aan de recente overnames van Nederlandse bedrijven) en de kwetsbare concurrentiepositie zijn we niet vanzelfsprekend een aantrekkelijk vestigingsland. Verder is onze positie in de top 500 met name historisch bepaald: slechts vier van de bedrijven uit het overzicht is na 1990 opgericht. We zijn dus in de laatste decennia niet in staat geweest bedrijven door te laten groeien naar globaal niveau. De nieuwe spelers komen met name uit Azië. Tenslotte blijken Nederlandse ondernemingen in vergelijking met andere landen minder organisatorische innovaties door te voeren (figuur 9).

9 Nederlandse bedrijven blijven achter op het gebied van organisatorische innovatie

Percentage bedrijven dat innoveert (2004)

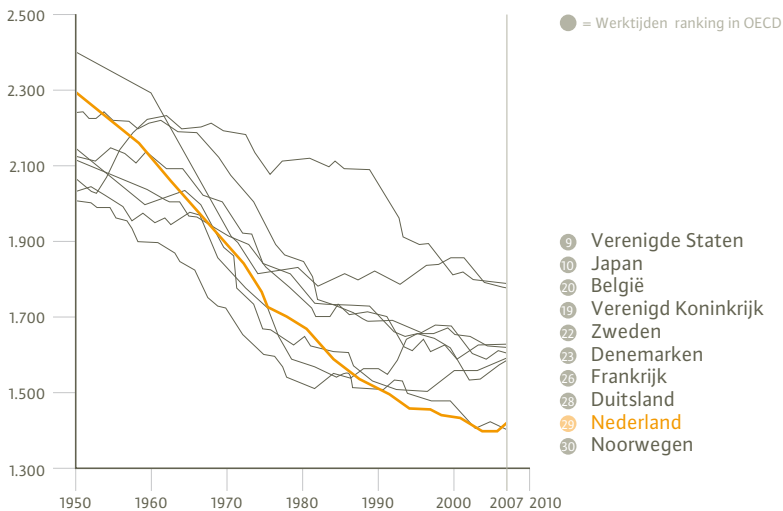
Bron: Eurostat CIS4, 2005 Data, Team analyse

1.2.3 Arbeid en arbeidsparticipatie

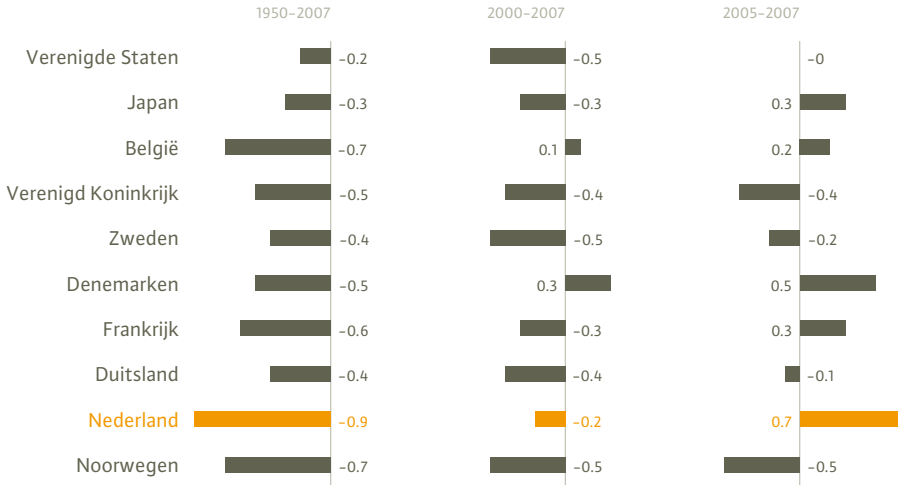
De belangrijkste motor achter de economische groei die Nederland liet zien in 1990–2000 was de stijging van de arbeidsparticipatie. Nederland heeft nu een zeer hoge arbeidsparticipatie; het aandeel werkzame personen onder de bevolking tussen 15 en 64 jaar behoort met 74% tot de top van Europa. In de periode 1990–2000 steeg het aantal werkzame personen zelfs sneller dan de gehele bevolking, vooral door een toename van het aantal gezinnen met tweeverdieners. Daarnaast is het aantal gewerkte uren per persoon opvallend laag: Nederlanders werken gemiddeld 1.392 uur per jaar versus bijvoorbeeld 1.718 uur per jaar in Finland (figuur 10). Deze ontwikkeling kan voor een deel verklaard worden door het grote aantal deeltijdwerkers⁴ maar ook door de relatief korte werkdag en het relatief lage aantal werkdagen per jaar. De Nederlandse arbeidsmarkt heeft enerzijds last van een aantal complexe procedures maar heeft anderzijds ook een grote flexibele schil van uitzendarbeid en – in toenemende mate – ZZP'ers. Nederland staat bekend om arbeidsverhoudingen die het mogelijk maken snel in te spelen op wijzigende economische veranderingen (de stijging van contractlonen kunnen snel (naar beneden) worden aangepast).

10.1 Werktijden in Nederland behoren tot de allerlaagste van de OECD

Gemiddeld gewerkte uren per werkend persoon

10.2 Groei in werktijd (CARG) in percent

Bron: GGDC (Total Economy Database), OECD, MGI

1.2.4 Concurrentiekracht

Er zijn diverse internationale vergelijkingsonderzoeken naar de concurrentiekracht van nationale economieën (figuur 11). In deze internationale vergelijkingsoverzichten scoort Nederland traditioneel hoog, vooral door zijn hoge score op 'statische concurrentiefactoren'. We noemden al infrastructuur, stabiliteit van de overheid en de kapitaalmarkt. Nederland scoort daarentegen minder dan de meeste andere landen op factoren die gerelateerd zijn aan het vermogen en de ambitie om te vernieuwen zoals innovatie, arbeidsmarktregulering, onderwijs, regelgeving en efficiëntie van de overheid. Zo staan we op de 22ste plaats in The Ease of Doing Business Index van de World Bank.

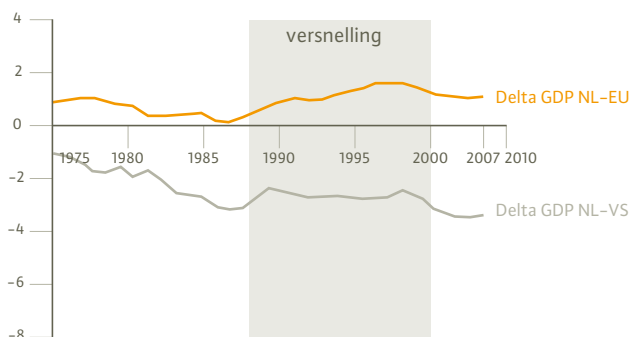
11 In internationale vergelijkingen scoort Nederland onder de top

World Competitiveness Index 2007 – IMD	Global Competitiveness Index 2006–2007 – IMD	2007 Index of economic freedom World HeritageFound	The ease of doing business Index 2006 – World Bank
1. Verenigde Staten	1. Zwitserland	1. Hong Kong	1. Singapore
2. Singapore	2. Finland	2. Singapore	2. Nieuw-Zeeland
3. Hong Kong	3. Zweden	3. Australië	3. Verenigde Staten
4. Luxemburg	4. Denemarken	4. Verenigde Staten	4. Canada
5. Denemarken	5. Singapore	5. Nieuw-Zeeland	5. Hong Kong, China
6. Zwitserland	6. Verenigde Staten	6. Verenigd Koninkrijk	6. Verenigd Koninkrijk
7. IJsland	7. Japan	7. Ierland	7. Denemarken
8. Nederland	8. Duitsland	8. Luxemburg	8. Australië
9. Zweden	9. Nederland	9. Zwitserland	9. Noorwegen
10. Canada	10. Verenigd Koninkrijk	10. Canada	10. Ierland
		11.	11.
		12.	12.
		13. Denemarken	.
		14. Nederland	.
			21.
			22. Nederland

Bron: IMD World Competitiveness Yearbook 2007, WEF Global Competitiveness Report 2006–2007, www.heritage.org, www.worldbank.org

12 Welvaartsverschil Nederland versus Europa* en VS over de afgelopen 35 jaar

US\$ BBP per hoofd (2007 prijzen, 2007 PPP US\$)

* Gebaseerd op selectie van EU, bestaande uit het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk en de Scandinavische landen
Bron: GGDC (Total Economy Database)

Samen onze kansen
grijpen en vorm geven
aan de verandering
van onze economie.

1.3 Succesvolle gezamenlijke aanpak

Nederland heeft een aantal traditionele sterkten die er toe hebben bijgedragen dat onze welvaart hoog is en onze industriële structuur relatief mondiaal. De achterblijvende groei in productiviteit en daling in de participatie, de gemiddeld achterblijvende prestaties van bestaande ondernemingen en het gebrek aan vernieuwingskracht en slagkracht van de overheid geeft aan dat Nederland op deze gebieden beter zou kunnen presteren. Nederland heeft in de periode 1985 tot 2000 een versnelling doorgemaakt in welvaartsontwikkeling die internationaal gezien indrukwekkend was (figuur 12). Dit proces van versnelling is het gevolg geweest van diverse factoren die op een goede manier samengingen. Allereerst was er een 'sense of urgency'. Alle partijen wilden iets doen aan een aantal nijpende problemen zoals de groei van de WAO en de oplopende contractloonstijgingen. Een gezamenlijk aanpak met medewerking van overheid, werkgevers- en werknemersorganisaties werd ingezet en met succes door-gevoerd. De loonstijging werd gedempt, de sociale zekerheid gesaneerd en de arbeidsmarkt werd door deeltijd- en uitzendarbeid flexibeler. En er was maatschappelijke steun voor Europese eenwording en marktwerking. Dit heeft er toe geleid dat onze concurrentiepositie aanzienlijk werd versterkt. Werkgevers- en werknemersorganisaties en hun achterban kregen na de ervaringen in de jaren tachtig het vertrouwen dat ze met elkaar afspraken konden maken en uitvoeren om de concurrentiepositie van het land op peil te houden. Dit leidde ertoe dat ze in 1993 (de recessie als gevolg van de Duitse eenwording) en in 2002 (de terugval na 9/11) hun economische strategie gezamenlijk konden bijstellen.

Deze strategie was overigens gebaseerd op het qua prijs en flexibiliteit concurreren op arbeid zowel binnen Europa als met de VS. De volgende opgave is om ook op het terrein van kennis en innovatie concurrerend te zijn, en dan in verhouding tot Aziatische economieën. Dat is een belangrijke voorwaarde voor economische groei. Daardoor hebben we de mogelijkheid allerlei keuzes te maken: van meer verdienen, tot korter werken of ons land verfraaien.

17

104 104-4 1011-103
1011-103

16

02

Mondiale trends
en hoe deze te
benutten

2 MONDIALE TRENDS EN HOE DEZE TE BENUTTEN

De wereldwijde ontwikkelingen bieden ons land kansen. Door een koppeling te maken tussen de sterke krachten van Nederland en de kansen die internationale ontwikkelingen bieden, is het mogelijk onze welvaartspositie te vernieuwen en te versterken. Hoewel veel mensen sceptisch zijn ten opzichte van globalisering, biedt deze ontwikkeling ons ook veel kansen. We hebben in het verleden laten zien dat we goed in staat zijn om ons aan te passen aan ingrijpende ontwikkelingen; ons veranderingspotentieel is groot.

Grenzen vallen weg en dat heeft verregaande gevolgen voor de verhoudingen in de wereld; op politiek, maatschappelijk, economisch en cultureel gebied zal steeds meer integratie ontstaan. Sommigen zien dat als een zorgwekkende ontwikkeling; het Innovatieplatform is ervan overtuigd dat het vooral kansen biedt. Door de historisch sterke kanten van Nederland kunnen wij bovengemiddeld veel baat hebben bij globalisering. Nederland kan veel daadkrachtiger inspelen op een aantal wereldwijde ontwikkelingen en hieruit significant voordeel behalen.

13 Tien wereldwijde trends

	Tien wereldwijde trends	Illustraties van trends in context Nederland
1 Globalisering en verschuivende economische activiteiten	<ol style="list-style-type: none"> 1 Verschuivende centra van economische activiteiten 2 Nieuwe consumenten 3 Turbulente wereldwijde markten voor talent 4 Nieuw kapitaal van private- en overheidsfondsen zet door 5 Internationale decompositie bedrijfsprocessen 	<ul style="list-style-type: none"> • Opkomende landen groeien van 26,5% van wereld GDP naar 37,5% in 2015, Nederland zakt van 14^e naar 16^e • Nieuwe afzetmarkten met 0,9 miljard nieuwe consumenten (meer dan \$5.000) in 10 jaar tijd • >800.000 Afgestudeerde ingenieurs per jaar uit Rusland, China en India tegenover 15.000 in Nederland • Totaal wereldwijd vermogen overheidsfondsen in 2006 rond de \$ 6.500 miljard, groei 20% per jaar • Wereldwijde handel en buitenlandse investeringen toegenomen met resp. 5% en 13%
2 Duurzaamheid	<ol style="list-style-type: none"> 6 Toenemende tekorten aan grondstoffen 7 Toenemend duurzaamheidsbewustzijn 8 Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) zet door 	<ul style="list-style-type: none"> • Netto import energie stijgt van 30% naar 62% in 2030, terwijl energie en grondstofprijzen stijgen • Nederland sterk afhankelijk van landen met lage rating • Jaarlijkse vermeden CO₂ uitstoot is gestegen met 16% door gebruik van duurzame energie • Meerderheid burgers willen niet dat groei ten koste van milieu en inkomenszekerheid gaat
3 Sociale patronen, vergrijzing en verzilvering	<ol style="list-style-type: none"> 9 Verzilvering en stijgende kosten publieke sector 10 Grensoverschrijdende sociale patronen in een technologische wereld 	<ul style="list-style-type: none"> • Verhouding 65+ers tot werkzame bevolking in Nederland groeit van 0,30 in 2005 naar 0,65 in 2040 • Bestedingen aan zorg en pensioenen stijgen van 13% in 2001 naar 23% in 2030 • 92% Van de Nederlanders met kinderen minimaal 1 keer per week ingelogd op internet

Bron: 21 minuten, MGI

Hoewel de toekomst in veel opzichten uiteraard onzeker is, bieden met name drie globale ontwikkelingen bruikbare aanknopingspunten: (1) verschuivende economische activiteiten, (2) duurzaamheid en (3) veranderende demografische en sociale patronen (figuur 13). We zullen per ontwikkeling aangeven welke kansen het Nederland biedt.

SER over globalisering

Kenmerkend voor de huidige globaliseringfase is de verbreding en verdieping van het globaliseringproces. Verbreding vanwege de opkomst van een aantal ontwikkelingslanden, waarvan China en India het meest prominent zijn. Verdieping vanwege het opknippen van bedrijfsprocessen: niet alleen de productie, maar ook administratie, logistiek, R&D, marketing etc. Deze verdieping hang nauw samen met de ontwikkeling van de internationale dienstensector.

Verbreding en verdieping zullen leiden tot een versnelling van het aan internationale handel verbonden specialisatieproces. De handel tussen China en India enerzijds en de EU anderzijds vult elkaar nu grotendeels aan. Wanneer China en India verder op de ontwikkelingsladder opklimmen en (nog) meer geavanceerdere producten gaan exporteren, treedt er mogelijk een verscherping van de concurrentie op. Dit bergt nog steeds wederzijdse voordelen in zich, maar kan gepaard gaan met grotere aanpassingskosten (zie hieronder). De verdieping impliceert dat het potentieel voor uitbesteden groter wordt: hierdoor wordt het moeilijker om toekomstige verliezers van globalisering aan te wijzen. Dat zijn mogelijk niet alleen meer laaggeschoolde productiewerkers, maar ook hoger geschoolden in de dienstensector. Maar uitbesteden hoeft per saldo niet tot minder banen in de dienstensector te leiden. Al doen de gevolgen van uitbesteding zich op microniveau ook in deze sector uiteraard ook voelen.

SER Advies Duurzaam globaliseren: een wereld te winnen, 2008, par 2.2.4

2.1 Verschuivende economische activiteit

Door de verbreding en verdieping van de globalisering (zie kader SER-advies) verschuift de economische activiteit van de Westerse landen (Europa en de VS) naar het Oosten: de economieën van landen als China en India zijn sterk groeiend. De oosterse landen zorgen op verschillende gebieden voor verandering: ze leveren nieuwe consumenten en nieuw talent, dragen bij aan de kapitaalmarkt en ze veroorzaken decompositie van bedrijfsprocessen. Deze ontwikkelingen vragen van Westerse landen flexibiliteit en innovatieve oplossingen. Door slim in te spelen op deze ontwikkelingen kan Nederland profiteren van de groei van 'nieuwe' economische centra in de wereld, in plaats van er negatieve gevolgen van te ondervinden.

De verschuiving van economische activiteit biedt aanknopingspunten om Nederland te positioneren als eerste keuze voor bedrijven als vestigingsplaats voor hun internationale ondernemingen om daarmee toegang te krijgen tot andere markten en hoogwaardige kennis. Het gaat zowel om 'greenfield' vestigingen, zoals Tommy Hilfiger, Cisco en Nike, als om overnames, zoals van Twaron (Teijin), DSM Petrochemie (Sabic) en Corus (Tata). Op dit moment heeft Amsterdam bovendien de Europese hoofdkantoren van onder meer Kintetsu International Express, Canon, Mitsubishi Electric en Hitachi. Nederland is van de Fortune 500 bedrijven het vierde hoofdkantorenland met 14 Europese hoofdkantoren van niet-Europese concerns, na het VK (66), Duitsland (27), België (22). Nederland wordt daarnaast aantrekkelijk gevonden om Europese sales en marketingfuncties neer te zetten; op dit terrein staat Nederland op de vijfde plaats na het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland en Spanje. Trekken we de kring groter dan de Fortune 500, dan zijn er in de periode 2004-2007 in Europa 466 niet-Europese hoofdkantoren gevestigd. Daarvan zijn er 35 (8%) in Nederland gekomen; Nederland bezet daarmee een zesde plaats in Europa.⁵

Het is te verwachten dat er in de komende tien jaar meer dan 120 Aziatische bedrijven zullen toetreden tot de Fortune Global 1000. Nederland zou zich pro-actief moeten opstellen om de regionale standplaats te worden van deze snelle groeiers en hun sales- en marketing-activiteiten. Door het bieden van aantrekkelijke clusters van kennis en bedrijvigheid zouden bedrijven ook R&D en productie naar Nederland moeten gaan verplaatsen.

Bedrijven verdelen hun activiteiten over eigen locaties en via toeleveranciers over verschillende plaatsen in de wereld. Elk jaar worden miljarden euro's aan bedrijfsactiviteiten verdeeld over landen en locaties. IBM heeft recentelijk vijf internationale centers of excellence ingesteld, waarvan er één in Nederland terecht is gevestigd; het center of excellence dat zich bezig houdt met water. Hoewel de automotive industrie in Nederland niet groot is, zijn de tien automotive bedrijven die hier gevestigd zijn in hun segment een van de drie belangrijkste toeleveranciers van productiebedrijven elders in de wereld.

Wanneer bedrijven een vestigingsplaats kiezen is de beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel een belangrijke factor. De mondialisering creëert in toenemende mate een schaarste van hoogopgeleide kenniswerkers. Bedrijven kiezen hierdoor voor locaties waar het leefklimaat goed is, dat wil zeggen: goed onderwijs voor hun kinderen, veel groen, een toegankelijke woningmarkt en mogelijkheden voor partners om aan het werk te gaan. Hierin ligt een prachtige kans waar Nederland op in kan spelen door te investeren in het aantrekken van (internationaal wetenschappelijk) toptalent.

A large, bright orange ball is suspended in the air, centered in the frame. In the background, a modern building with a vibrant blue facade and a sharp, angular roofline is visible. The sky is a pale, clear blue. In the foreground, a wooden fence and some green foliage are partially visible, along with a pair of hands at the bottom, suggesting the ball is being held or about to be released. The overall scene is bright and colorful, conveying a sense of play and creativity.

Nederland, land van creativiteit,
geeft de wereld vorm en kleur.

De wereldwijde economische ontwikkeling biedt ook de mogelijkheid om de internationale positie van Nederland verder te versterken in sleutelgebieden: gebieden waar Nederland een sterke positie heeft, lenen zich in het bijzonder voor het aantrekken van investeringen, talent en vraag vanuit het buitenland. De sleutelgebieden vormen een combinatie van bedrijvigheid en kennis met aansprekende en motiverende zakelijke en maatschappelijke ambities en voldoende organiserend vermogen en commitment van alle betrokkenen.

Het Innovatieplatform heeft zes sleutelgebieden geïdentificeerd: Flowers & Food, High-tech systemen & materialen, Water, Chemie, Creatieve industrie en Pensioenen & sociale verzekeringen. ICT en energie spelen een belangrijke rol als innovatie-as in alle sectoren van de economie. Op de meeste van deze gebieden worden nu innovatieprogramma's gestart met als doel om wetenschap en kleine en grote bedrijven een impuls te geven en intensiever met elkaar te laten samenwerken. De sleutelgebieden zullen een belangrijke bijdrage gaan leveren aan de positionering van Nederland. Veel bedrijven in de sleutelgebieden opereren op de internationale voorhoede en kunnen daardoor andere bedrijven in hun sectoren meetrekken. Dit zal bijdragen aan productiviteitsgroei, toename in export en een stijging van het BBP.

De sleutelgebieden krijgen vooral vorm in een aantal regionale clusters, zoals de creatieve industrie rond Amsterdam en Eindhoven en R&D op het gebied van voeding rond Wageningen. In toenemende mate vestigen besliscentra van grote ondernemingen zich in Amsterdam. Succesvolle clusters hebben een sterke aantrekkingskracht op bedrijven en Nederland kan in zijn beleid hierop in spelen met zijn acties om internationale ondernemingen aan te trekken.

De innovatieve toeleveranciers van ASML

ASML, van origine een spin-off van Philips, is bekend om haar goed georganiseerde supply chain. Er zijn vele MKB bedrijven gevestigd in de regio Eindhoven die toeleverancier van ASML zijn. Deze toeleveranciers zijn van groot belang voor ASML vanwege het innovatieve karakter van deze bedrijven. Vele innovaties die ASML heeft toegepast in haar machines zijn afkomstig uit de R&D afdeling van de toeleveranciers. Dit is een van de belangrijke redenen waarom ASML waarschijnlijk in Nederland gevestigd zal blijven.⁶

Het creatieve cluster in Amsterdam

Amsterdam staat bekend om haar 'open' cultuur. Creatieve bedrijven willen graag in (de buurt van) Amsterdam zitten omdat deze omgeving inspireert en creativiteit stimuleert. Bekende bedrijven als Lost Boys, Media Republic, Philips Design, grote reclamebureaus en in mode-bedrijven als G-star, Victor & Rolf zijn het uithangbord van de creatieve klasse in Amsterdam. Daardoor trekt Amsterdam veel internationale creatieve bedrijvigheid aan en zijn er veel creatieve start-ups in deze stad.⁷ Daarnaast is de Amsterdamse, maar ook de Nederlandse markt een goede testmarkt om nieuwe (design) producten uit te testen.

2.2 Duurzaamheid

Blijvende tekorten aan grondstoffen en toenemende aandacht voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) leiden ertoe dat concurrerende bedrijven duurzaamheid integreren in hun handelen. De wereldwijde trend naar duurzaamheid biedt goede kansen voor Nederland. Nederlandse bedrijven zijn koplopers op het gebied van duurzaamheid: in vier van de 18 supersectoren in de Dow Jones Sustainability Index staan Nederlandse bedrijven aan top (Philips, Unilever, Akzo Nobel en TNT). Nederlandse bedrijven zijn aantrekkelijke zakenpartners voor internationale bedrijven die hun duurzaamheid willen versterken en ze zijn voorbereid op strengere wetgeving in de toekomst.

Zo kan Nederland een voortrekkersrol spelen in de ontwikkeling van duurzame energiebronnen (wind- en zonne-energie), waterbeheer en watermanagement, CO₂-opvang en -opslag, ontwerp, productie en verkoop van duurzame producten zoals grondstoffen voor Cradle to Cradle producten, duurzame consumentenelektronica etc. Ook heeft Nederland terreinen waarin het sterkere posities heeft dan andere landen. Deze niches moeten we versterken, zoals offshore windenergie en bio-energie uit afval. Hiervoor is vooral een samenhangend en een consistent beleid nodig rondom duurzaamheid en energietransitie.

2.3 Veranderende demografische en sociale factoren

De Nederlandse bevolking individualiseert en vergrijsst. De Nederlander wordt zelfstandiger en mondiger, krijgt minder kinderen en wordt steeds ouder. Nederlanders stellen in toenemende mate hogere eisen aan onze leefomgeving. Dat biedt mogelijkheden voor specifieke sectoren waarin Nederland sterk is.

Het aandeel van het privévermogen van 65-plussers in het totale privévermogen van Nederlandse burgers is nu al groter dan 50%. Deze bevolkingsgroep zorgt bovendien voor een grote vraag naar onder andere medische technologie, financiële producten en vrijetijdsdiensten; in deelsectoren hiervan heeft Nederland sterke posities, denk aan de pensioensector. Ook vormt deze bevolkingsgroep een grote onaanbeoordeelde beroepsgroep. Meer dan de helft is bereid om na pensionering parttime te blijven werken. Het meer actief inzetten van 65-plussers vormt op zichzelf een van de oplossingen voor de uitdagingen die ontstaan door verdergaande vergrijzing.

2.4 Globalisering heeft ingrijpende sociale gevolgen

Bovengenoemde trends (verschuiving van de economische activiteit, duurzaamheid en de demografische en sociale factoren) hebben ieder gevolgen voor Nederland, de Nederlandse economie en de Nederlandse bevolking. Ofschoon deze ontwikkelingen kansen bieden en individuele burgers profiteren van lagere prijzen en meer keuzemogelijkheden, leidt globalisering ook bij veel mensen tot onzekerheid en angst. Onzekerheid over de toekomst (wat kost het ons?) en angst om sociale verworvenheden te verliezen. Nederlanders staan op zich positief tegenover globalisering (meer dan in andere Europese landen) maar maken zich tegelijkertijd zorgen over bepaalde gevolgen, zoals het verplaatsen van arbeid naar lage lonen landen, arbeidsmigratie en het opkopen van Nederlandse bedrijven.⁸

Volgens OECD-onderzoek kan ongeveer 20 procent van het aantal banen aangemerkt worden als potentieel uitbestedbaar vanwege snelle vooruitgang in de ICT en de toenemende verhandelbaarheid van diensten. Dit gemiddelde geldt ook voor Nederland. De Amerikaanse econoom Alan Blinder schat dit percentage voor de VS tussen de 23 en 29 procent (SER, 2008). Het OECD-onderzoek benadrukt dat uitbesteding tweerichtingsverkeer is. In veel van de bestaande sectoren in de dienstensector worden nieuwe banen geschapen en nieuwe sectoren zullen opkomen. Maar het is mogelijk dat bepaalde type banen door uitbesteding minder snel zullen groeien, terwijl andere banen harder zullen groeien. Kortom, door uitbesteding zal er een specialisatieproces optreden in de dienstensector, waarvan niet bij voorbaat vaststaat wie hiervan de aanpassingskosten moeten dragen (SER 2008).

Tegelijkertijd is er een toenemende overtuiging dat, mits de economie en de arbeidsmarkt flexibel zijn, globalisering per saldo arbeidsplaatsen oplevert. Nieuwe arbeid ontstaat rondom plaatsen waar landingsplaatsen zitten van handel en lokale assemblage gewenst is. Dit vraagt extra aandacht voor de inzetbaarheid van mensen, die, zoals ook beschreven is in het rapport

van de Commissie Bakker over de arbeidsparticipatie, mede verantwoordelijkheid zijn voor hun eigen 'employability'. Op deze wijze kunnen de positieve macro-effecten van globalisering ook in toenemende mate op micro-niveau worden gedeeld.

Een andere consequentie van globalisering is wel dat de sociale cohesie in Nederland (en in veel andere landen) onder druk komt te staan.⁹ In Nederland is het opvallend dat veel mensen weliswaar tevreden zijn over hun persoonlijke welvaartspositie, maar desondanks een gevoel van ontheemding ervaren (we zijn gelukkig maar wel wantrouwiger).¹⁰ Deze gevoelens versterken de neiging zich terug te trekken in de eigen omgeving.

2.5 Tot slot: volop mogelijkheden om in te spelen op deze trends

Globale trends zoals geschetst in dit hoofdstuk hebben een significante invloed op de wereldeconomie en de samenleving in de komende decennia. Een gerichte keuze en positionering voor de toekomst biedt Nederland de mogelijkheid meer dan gemiddeld gebruik te maken van de kansen die deze trends bieden. Het centraal stellen van 'Connecting global ambitions' speelt goed in op de sterke punten van Nederland in vergelijking met andere Europese landen. Het proactief vormgeven van deze positionering kan een significant concurrentievoordeel opleveren. Dit zal verder worden uitgewerkt in het vierde hoofdstuk waar deze propositie wordt toegelicht.

Versterk onze economische basis.

03

Vernieuwing is
nodig om onze
welvaartspositie
te versterken

3 VERNIEUWING IS NODIG OM ONZE WELVAARTSPOSITIE TE VERSTERKEN

De in hoofdstuk 1 beschreven analyse van Nederland nu, en de in hoofdstuk 2 beschreven trends die kansen bieden voor de toekomst vragen om een versterking van onze economische basis. Bovenal is vernieuwing nodig om de prestatie en concurrentiekracht van Nederland te verbeteren. Het gaat met name om vernieuwing: het stimuleren van ondernemerschap, investeren in onderzoek en innovatie en flexibilisering van de arbeidsmarkt. Bovendien is het nodig een aantal randvoorwaarden goed te regelen. De slagkracht van onze overheid moet verbeterd worden en innovatie in maatschappelijke sectoren dient meer aandacht te krijgen.

3.1 Vernieuwing van de economie: groei van bestaande bedrijven

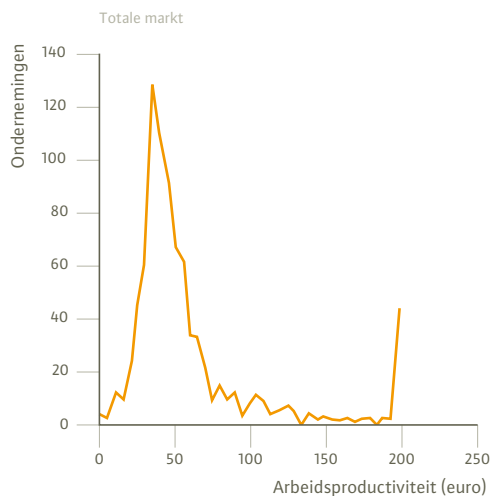
Nederland heeft een relatief groot aantal mondiale spelers, maar wordt ook gekenmerkt door verhoudingsgewijs weinig innovatieve bedrijven. Andere kenmerken zijn: een laag omzetaandeel uit innovatieve producten, lage investeringen in R&D en innovatie, relatief lage buitenlandse investeringen in R&D in Nederland (nr. 15 in Europa) en lage scores op niet-technische of sociale innovatie (34% van bedrijven past procesvernieuwing toe t.o.v. 65% in Duitsland). Meer vernieuwing in de bestaande populatie van ondernemingen is een essentieel onderdeel van de benodigde verbetering van de productiviteitsgroei in de economie en de groei en waardecreatie van onze bedrijven. Nederland heeft meer snelle groeiers nodig (van kleine naar middelgrote ondernemingen en van middelgrote naar grote ondernemingen) om de top te versterken.

Daarvoor is het nodig dat de uitgaven die Nederlandse bedrijven doen aan R&D als percentage van het BNP omhoog gaan. In vergelijking met veel andere landen zijn deze laag, zowel in de industrie als in de dienstverlening. Meer bedrijven zouden onderdeel moeten zijn van kennisnetwerken. Een grotere toestroom en beschikbaarheid van kennis moet leiden tot innovatie en vernieuwing.

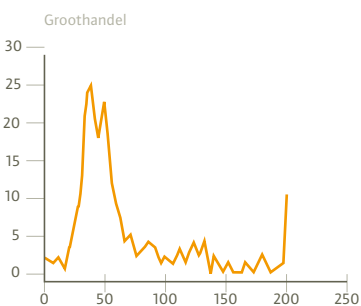
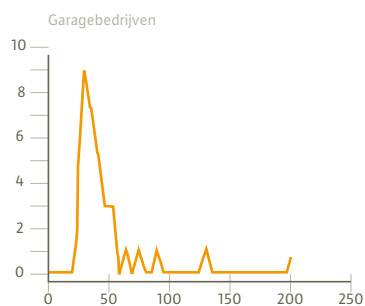
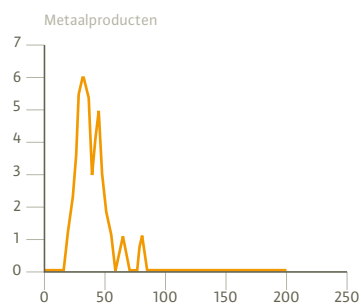
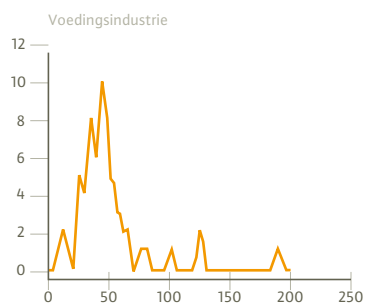
Daarnaast moet meer aandacht besteed worden aan 'slimmer werken' of organisatorische innovaties. Het Innovatieplatform liet een analyse uitvoeren bij 870 bedrijven in 14 sectoren. In alle sectoren bleken er bedrijven te zijn die twee keer zo productief zijn als gemiddeld, maar ook bedrijven waarvan de gemiddelde productiviteit half zo groot is als gemiddeld (figuur 14).¹¹

14 Homogene sectoren kennen een sterke heterogene productiviteit

Aantal ondernemingen versus arbeidsproductiviteit

Sectorvoorbeelden

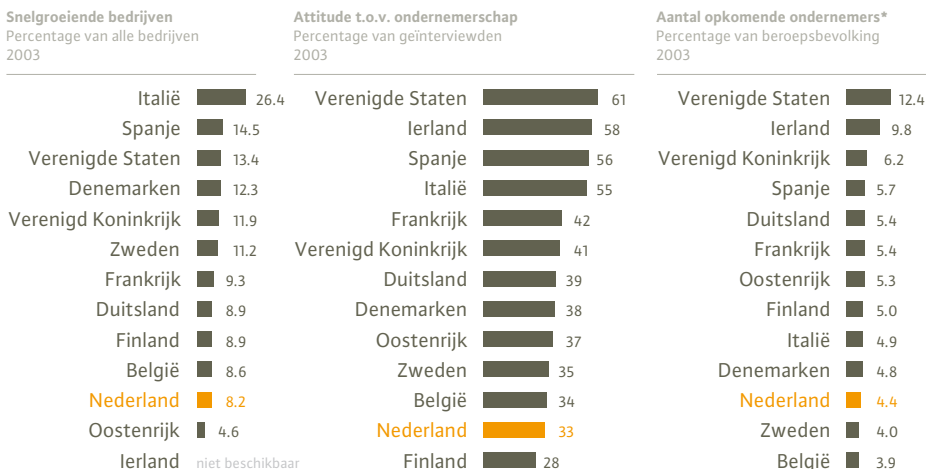
Bron: M.Zegveld, is productiviteit sectorspecifiek? Innovatieplatform analyse 2008, reach database 2001-2006

Met name kleine en middelgrote bedrijven kunnen een productiviteitswinst behalen van rond de 10 procent. De productiviteit van bedrijven is niet sectorafhankelijk is. Instrumenten van sociale innovatie moeten worden ingezet om de productiviteit te verhogen. Het gaat om anders organiseren en anders managen maar ook om werkplek- en werktijdinnovaties in de vorm van bijvoorbeeld werkplek verzamelgebouwen, telewerken of virtueel werken of zelf roosteren door medewerkers.

3.2 Vernieuwing van de economie: stimuleren van ondernemerschap

Ondanks talrijke start-ups in sommige gebieden heeft Nederland relatief een beperkt aantal nieuwe ondernemers met groeipotentie en betrekkelijk weinig snelgroeiende bedrijven die een significante grootte halen. Nederlanders zijn onvoldoende gemotiveerd om ondernemer te worden en risico's aan te gaan, waardoor we weinig startende ondernemers hebben. Naast de beperkte effectiviteit in het genereren van nieuwe ondernemers, zien we ook weinig jonge bedrijven doorgroeien naar de top (figuur 15).

15 Nederland heeft weinig nieuwe en snelgroeiende bedrijven en een relatief negatieve houding t.o.v. ondernemerschap vergeleken bij de Verenigde Staten en West Europa

* Som van het aantal personen dat bezig is een onderneming op te richten en het aantal eigenaren van ondernemingen die minder dan 3,5 jaar voor de peildatum zijn opgericht
Bron: CBS 'Het Nederlandse ondernemersklimaat in cijfers 2007'

Nederland heeft dus meer nieuwe bedrijven nodig. Meer innovatieve starters en een cultuur waarin ondernemers en ondernemerschap worden gestimuleerd. Dit vergt aandacht voor ondernemerschap in het onderwijs, meer en grotere spin-offs van kennisinstellingen en meer 'early stage investments'.

Innovatieve starters vanuit kennisinstellingen bevorderen

Start-ups vanuit kennisinstellingen zijn na vijf tot tien jaar nog veel te vaak kleine bedrijven met minder dan 25 personeelsleden. Veel bedrijven zijn 'subkritisch' qua omvang en reikwijdte wanneer zij loskomen van de universiteit. Te vaak zijn er oprichters vanuit één studieachtergrond bij betrokken en richt het bedrijf zich op één product of dienst. Verbetering van de kwaliteit van de innovatieve starters die voortkomen uit kennisinstellingen is nodig. Het is nodig dat kennisinstellingen langer en intensiever participeren in start-ups en daarmee ook meer profiteren van de successen hiervan. Universiteiten moeten niet afgerekend worden op het aantal innovatieve starters dat zij voortbrengen, maar op het vermogen waarmee de start-ups die zij voortbrengen kapitaal weten aan te trekken en door te groeien. Tenslotte hebben universiteiten een ruim maar onvoldoende aangeboord potentieel aan niet vercommercialiseerde octrooien en patenten. Een programma gericht op het systematisch 'uitventen' van dit arsenaal is nodig.

Verdere stimulansen voor ondernemerschap dienen zich te richten op het verder wegnemen van regelgevingbarrières, het verkennen van aanvullende belastingstimulansen voor starters en het bevorderen van regionale en stedelijke hotspots waar jonge, innovatieve en vaak creatieve ondernemers baat hebben bij elkaars aanwezigheid en grote 'oude' bedrijven daar weer van profiteren.

MKB en innovatie

Het belang van het MKB voor de Nederlandse concurrentiekracht is groot. Meer dan de helft van de werkende mensen heeft een baan in het MKB (ruim 3,8 miljoen personen). In 2006 was het MKB goed voor 43% van de totale afzet van het bedrijfsleven (€ 408 miljard) en voor 46% van de totale bruto toegevoegde waarde (€ 193 miljard).¹² Daarnaast zijn er binnen het MKB vele innovatieve bedrijven actief. Deze kleinere bedrijven spitsen zich toe op de zeer vernieuwende producten en diensten. Zij zijn van groot belang voor het Nederlandse grootbedrijf en de multinationals.

Toch ligt het gebrek aan dynamiek van de economie, met als gevolg te weinig innovativiteit en te weinig grote groeiers, voor een groot deel ook bij het MKB. Vanuit het MKB zullen de multinationals van de toekomst moeten ontstaan. Daarvoor zijn innovatieve, snelle groeiers nodig. Die zijn er wel in Nederland, getuige de Tech 25, de jaarlijkse lijst van 25 briljante jonge tech-bedrijven.¹³ Bekende briljanten die zich recent hebben geprofileerd zijn TomTom, Hyves en Solland Solar. Hoewel dit prachtige voorbeelden van nieuwe, innovatieve bedrijven zijn, scoort Nederland gemiddeld slecht op het aantal opkomende ondernemers en ondernemerschap. Ondanks deze groep koplopers ontbreekt het in de breedte aan innovatie.¹⁴ Er zijn vanuit de overheid instrumenten ingezet om innovatie in het MKB te bevorderen, zoals het uitreiken van innovatievouchers, de activiteiten van Syntens en de vele subsidies (waaronder de WBSO). Die dragen bij, maar zijn nog niet voldoende.

Samenwerking op het gebied van innovatie biedt het MKB grote kansen. Dit geldt voor samenwerking tussen MKB bedrijven onderling, maar ook tussen het MKB en grote bedrijven, universiteiten, HBO- en kennisinstellingen. Innovatieve MKB bedrijven maken gebruik van open vormen van innovatie. Door hun kleinschaligheid hebben ze geen in innovatie gespecialiseerde afdelingen. Ze zijn voor het realiseren van innovaties meer aangewezen op samenwerking met andere partijen.¹⁵

3.3 Vernieuwing van arbeidskracht en arbeidsmarkt

Uit internationale vergelijkingen blijkt dat flexibilisering bijdraagt aan een netto grotere groei van arbeid, met name doordat snelle groeiers eerder mensen aannemen. Dat sluit aan bij het advies van de Commissie Bakker om de voordurende inzetbaarheid van werknemers structureel te verbeteren. Nederland scoort laag in vergelijking tot andere landen als het gaat om flexibilisering van arbeid ondanks een hoge participatiegraad (figuur 16). Dit gebrek aan flexibiliteit komt minder door regelgeving dan door de complexiteit van processen – de OECD plaatst Nederland in de categorie met de meest complexe ontslagprocedures. Het vormt een barrière voor nieuwe en snelgroeiende sectoren en ondernemingen. Een betere en flexibeler benutting van het arbeidspotentieel is mede nodig in het licht van dreigende tekorten op de arbeidsmarkt. In dit licht is de sterke toename van ZZP'ers in Nederland een opmerkelijke ontwikkeling. Het geeft aan dat substantiële delen van de werkende bevolking de mogelijkheden die een ZZP-status biedt, verkiest boven de zekerheden van een vaste aanstelling.

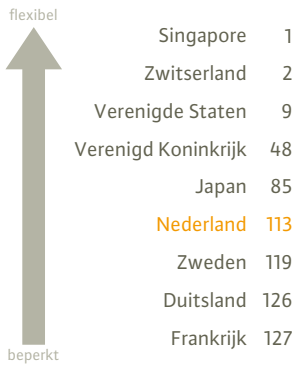
Steeds meer Aziatische bedrijven zullen toetreden tot de Fortune Global 1000. Nederland moet bedrijfsactiviteiten van deze groeiers naar zich toetrekken.

16 Vernieuwing van arbeidskracht en arbeidsmarkt. Nederland heeft relatief inflexibele arbeidsmarkt, veroorzaakt door complexe ontslagprocessen

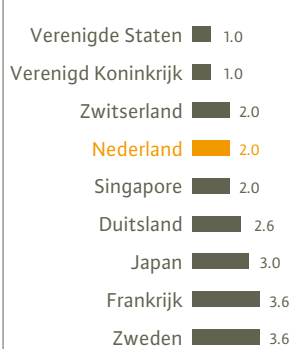
De flexibiliteit van arbeid in Nederland is relatief beperkt

Perceptie van flexibiliteit van arbeid
Ranking van land*

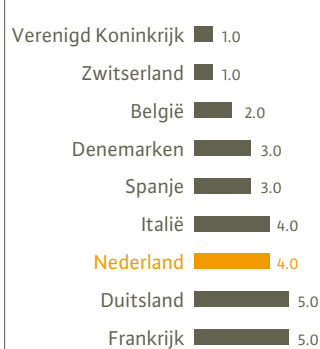
Wetten zijn niet bijzonder beperkend...

Beperkende werking arbeidswetten
1=laag, 5=hoog

Maar collectieve ontslagprocessen zijn complex

Proces complexiteit**
1=laag, 5=hoog

* Op basis van gemak waarmee werknemers zijn aan te nemen en te ontslaan

** De duur van het aantal stappen binnen een ontslagproces

Bron: World Economic Forum 2006, 2007, The World Bank, OECD, Eurostat, ProNet, IMD World Competitiveness Report, Incomes Data Services

De Kennisinvesteringsagenda (KIA)

Naast een flexibele is vooral een kwalitatieve beroepsbevolking van belang. Een belangrijke voorwaarde is de investering in kennis. De door het eerste Innovatieplatform uitgebrachte Kennisinvesteringsagenda heeft ambitieuze doelstellingen voor de instroom van (hoog)opgeleiden in de samenleving door meer en beter onderwijs. Bij de recent uitgevoerde KIA-foto bleek dat de realisatie nog niet op koers ligt. Intensivering is nodig. Volgens het IP vereisen de volgende punten bijzondere aandacht. Er moeten meer acties en investeringen komen in een beter opgeleide beroepsbevolking, versterking van de kennisbasis en innovatief ondernemerschap. Er moet een programma komen dat valorisatie aanwakkert. Bovendien moeten universiteiten en kennisinstellingen echt excellent worden. Het Innovatieplatform nodigt VSNU, NWO en KNAW uit om samen een 'Roadmap to Excellence' samen te stellen. Meer focus en massa is nodig. Ook de publieke investeringen in de kennisinfrastructuur moeten omhoog. Deze lopen nu achter bij het beoogde groeipad van de Kennisinvesteringsagenda. Ook de private investeringen moeten omhoog. De omzet uit innovatie bij zowel de industrie als de dienstensector loopt terug. Er is geen groei van private investeringen in R&D.

Daarnaast is er een toenemend gebrek aan hoogopgeleide werknemers op het gebied van wetenschap en techniek. De instroom van nieuwe technisch geschoolden zal volgens een analyse van de Nationale Denktank in de komende 5 jaar 90.000 minder zijn dan benodigd. Bovendien heeft Nederland een beperkte attractiviteit voor buitenlands talent in een zeer competitieve mondiale toptalentmarkt. De meeste nieuwe ingenieurs in de wereld zijn te vinden in China en India. Het aantal hoogopgeleide buitenlanders in Nederland is nog zeer beperkt. Meer buitenlands talent kan voorzien in de behoefte aan talent en versnelt het contact met buitenlandse kennisbiotopen. Maar het aandeel buitenlandse hoger opgeleiden in onze bevolking is met 1,8 procent nu relatief laag en we hebben als een van de weinige OECD-landen zelfs een negatief immigratiesaldo onder hoger opgeleiden.

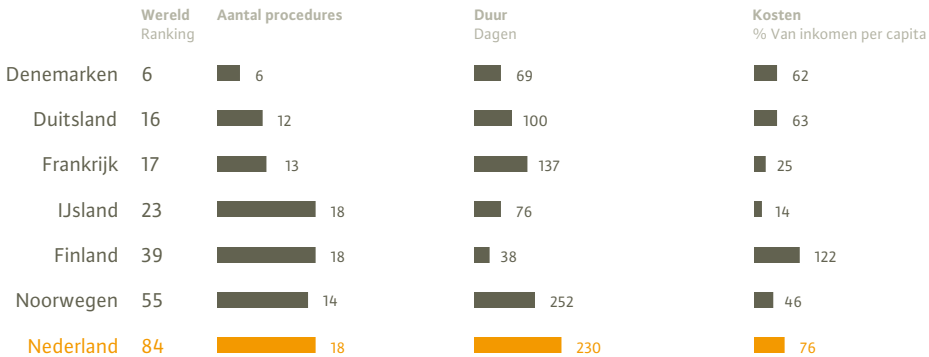
Er komen naar schatting jaarlijks zo'n 2.000 kenniswerkers naar Nederland. De recente maatregelen, onder andere de kennismigrantenregeling, hebben er toe geleid dat een forse stijging zichtbaar was in de instroom van buitenlands talent. Het aantal migranten kan echter nog steeds aanzienlijk hoger. Onze totale populatie hoogopgeleide migranten ligt naar verhouding nog een derde lager dan VS, VK en Zweden. Bovendien worden ook wereldtoppers die werkzaam zijn in Nederland nog te vaak geconfronteerd met onaangename migratieregelgeving die negatief uitwerkt op de reputatie van Nederland voor toptalent. Het meenemen van gezinsleden loopt bijvoorbeeld niet altijd even soepel.

Het Innovatieplatform merkt dat er grote behoefte is aan een gemeenschappelijk Nederlands recruitmentprogramma voor het aantrekken van internationaal toptalent. Het IP wil daar een impuls aan geven. Het doel is om 1000 top PhD studenten en postdoc's extra aan te trekken. Nu komen kenniswerkers naar Nederland op uitnodiging van concerns en in reactie op vacatures bij universiteiten en kennisinstellingen. Werving en selectie zijn belangrijk maar lopen niet altijd goed. Nederlandse bedrijven en instellingen zijn nu ieder voor zich op zoek in onder meer Azië. We stellen voor dit met een stimulans en een gerichte aanpak gezamenlijk te doen.

3.4 Randvoorwaarde: slagkracht overheid verbeteren

Nederland kent veel langdurige en kostbare procedures voor bedrijven en staat daarin op een 84ste plaats in de wereld volgens de Wereldbank (figuur 17). Ondanks stabiliteit en betrouwbaarheid van de overheid kampt Nederland met een beperkt geloof in verbetering van overheidsefficiëntie, nog steeds met een te hoge regeldruk (ondanks voortdurende inspanningen op rijksniveau) en een beperkt vermogen om plannen en grote projecten doelgericht uit te voeren.

17 In Nederland zijn er relatief veel en langdurige procedures waaraan bedrijven moeten voldoen

Bron: World Bank, Doing Business 2008

De slagkracht van de overheid laat te wensen over. Speerpunten zijn het verbeteren van efficiency en flexibiliteit van de overheid, het verbeteren van de samenwerking tussen overheden en het verlagen van drempels door regelgeving. Het is van belang dat de doelen van de lopende programma's aangaande de organisatie van de rijksdienst worden gerealiseerd. Daarnaast is een verdere verlaging van de administratieve lastendruk (inclusief die van andere overheden) cruciaal. Op dit terrein is in de afgelopen jaren al het nodige gedaan. Nederland loopt hierin echter nog onvoldoende hard, in vergelijking met bijvoorbeeld de Scandinavische landen. Een ambitieuze en voortvarende aanpak is noodzakelijk. De overheid is door haar inkoopkracht in de positie om effectief nieuwe markten te creëren en de ontwikkeling en introductie van innovatieve producten te stimuleren. Succesvolle voorbeelden zijn bekend uit de VS op het gebied van lucht- en ruimtevaart, maar ook in de energie-sector, onder meer met behulp van de X-Prize. Dit kan ook door de Nederlandse overheid worden toegepast.

3.5 Randvoorwaarde: innovatieve maatschappelijke sectoren

In publieke en maatschappelijke sectoren liggen nog volop kansen ten aanzien van innovatie. Het zijn dikwijls arbeidsintensieve sectoren waar automatisering niet per definitie oplossingen kunnen brengen. De productiviteit en productiviteitsgroei liggen er lager dan in marktsectoren. Om maatschappelijke voorzieningen in stand te houden en het arbeidsmarktbeslag

van deze sectoren niet buitensporig groot te laten worden in relatie tot de stijgende vraag, zijn innovatie en productiviteitsverhoging noodzakelijk. Het Innovatieplatform heeft van de sectoren zorg, onderwijs en water vastgesteld dat er meer ruimte moet zijn om te experimenteren en dat institutionele doorbraken nodig zijn. Experimenten leveren ongetwijfeld meer vernieuwingsprojecten op.

Baanbrekende zorginitiatieven

Op 15 mei 2008 selecteerde een door het IP ingestelde jury vier baanbrekende zorginnovaties:

GRIP van the Health Agency. Grip is een zelfmanagementsysteem dat via gaming jonge diabetespatiënten greep geeft op hun ziekte. Het legt de regie echt bij de patiënt.

Mammaprint van Agendia. Een betere diagnostiek van borstkanker die gebruik maakt van nieuwe DNA-technologie, waardoor minder vaak dure en belastende chemo gegeven hoeft te worden. Een project met internationale allure dat door regeltjes in Nederland nog niet is doorgebroken.

MijnZorgNet (MZN) van UMC St. Radboud. MZN is een integraal zorgnetwerk rondom specifieke patiëntengroepen waardoor de patiënt leidend is en de arts digitaal toegankelijk is voor de patiënt.

POINT van Transmurale Zorg Den Haag e.o. Point leidt d.m.v. ICT naar de juiste zorg, op de juiste plaats, op het juiste moment, van de juiste zorgaanbieder. Een project dat de keuzevrijheid van de patiënt duidelijk stimuleert en de verkeerde bed problematiek vermindert.

Zoals blijkt uit voorgaande voorstellen en randvoorwaarden is het heel goed mogelijk om op de huidige (mondiale en nationale) ontwikkelingen in te spelen. In veel gevallen liggen er kansen in het gebied van (sociale) innovatie. Het IP heeft als doel deze ontwikkelingen en kansen om te zetten naar concrete projecten die een impuls kunnen geven aan de concurrentiepositie van Nederland. Ook willen we dat Nederland effectiever wordt in het realiseren van grote beeldbepalende projecten, zoals een multifunctioneel eiland voor de kust, grootschalige waterwerken zoals aanbevolen door de Deltacommissie of zelfs de Olympische Spelen van 2028. Een land met vertrouwen in eigen prestaties zal gemakkelijker de globale wereld tegemoet treden.

A photograph of a modern escalator with a large orange sphere in the foreground. The escalator has a black handrail and a glass side panel. The steps are white with a textured surface. The orange sphere is positioned in the lower right quadrant of the image, partially overlapping the glass panel and the steps. The text is overlaid on the lower right portion of the image, partially overlapping the orange sphere.

Nederland kan vooruit. Met meer
dynamiek vinden we de weg
omhoog. Daarom is de kern van
de veranderagenda: een zich
vernieuwend economie.

3.6 Samengevat: een veranderagenda

Het Innovatieplatform wil van Nederland de plek in Europa te maken waar nationale en internationale bedrijven hun global ambitions kunnen realiseren. Het is nodig om een gerichte veranderagenda door te voeren, deze bestaat uit drie onderdelen. De basis moet op orde zijn om onze internationale propositie te realiseren.

Vernieuwende economie als kern

Het Innovatieplatform vindt dat fundamentele vernieuwing van de economie noodzakelijk is om de opgelopen achterstanden in de internationale concurrentiekracht te adresseren. Nieuwe dynamiek is nodig. En dat vraagt om prikkels. Op vier terreinen moet Nederland zich inzetten om de afstand tot de koplopers in te lopen: 1) vernieuwing van bestaande bedrijven gebaseerd op het stimuleren van innovatie en het 'slimmer werken' gericht op het verhogen van de productiviteit van bedrijven, ook in de lagere groeisectoren; 2) het creëren van nieuwe bedrijven en het stimuleren van ondernemerschap; 3) het vernieuwen van arbeidskracht en arbeidsmarkt door het flexibiliseren van het arbeidsaanbod, en het inzetten op de ontwikkeling en opleiding van talent en 4) een overheid die bijdraagt aan de concurrentiekracht van Nederland en regels beperkt.

Keuze voor speerpunten en sleutelgebieden

In zijn eerste periode heeft het Innovatieplatform gekozen voor zes sleutelgebieden als pijlers van groei van onze economie. Het huidige Innovatieplatform wil dit bekrachtigen. In de komende periode is een proces van evalueren en stimulering van deze sleutelgebieden wenselijk om zeker te stellen dat vooruitgang wordt geboekt. Sleutelgebieden zijn niet alleen de economische voorhoede, ze zouden ook de plaats moeten zijn waar meer dan gemiddeld experimenten plaatsvinden op het terrein van kennisverwerving en opleiden.

Innovatie in publieke sector en overheid

Een innovatieve en productieve publieke sector en overheid zijn cruciaal om te vernieuwen. De overheid mist tot op heden slagkracht om grote veranderingen en grote projecten voortvarend uit te voeren. Dit beperkt het vermogen om de gewenste verbeteringen in regelgeving en infrastructuur tijdig door te kunnen voeren. Bovendien zijn goed functionerende en innovatieve maatschappelijke sectoren een centraal onderdeel om van Nederland een meer concurrerend land te maken.

We focussen op zes sleutelgebieden: High-tech systemen en materialen, Flowers & Food, Water, Creatieve industrie, Chemie, Pensioenen & sociale verzekeringen. Daarin zijn we sterk, daar liggen de beste kansen voor innovatie.

04

Nederland
in de Wereld,
Connecting
global ambitions:
een propositie

4 NEDERLAND IN DE WERELD, CONNECTING GLOBAL AMBITIONS: EEN PROPOSITIE

4.1 Inspelen op verandering door versterken internationale propositie

De internationale handel neemt toe en vindt steeds meer plaats binnen bedrijven, en in een relatief klein land als Nederland is dat aandeel met 40% hoger dan het mondiale gemiddelde van een derde. Onze economie groeit jaarlijks met zo'n 2 procent terwijl onze internationale handel stijgt met 6% en het grensoverschrijdende kapitaalverkeer met 13% per jaar. De globaliserende wereld verandert snel. Veel is niet exact voorspelbaar maar belangrijke trends zijn goed uit te tekenen in hun consequenties. Bedrijven en werknemers zullen steeds gemakkelijker die plaatsen kiezen waar ze de meeste toegevoegde waarde kunnen creëren. De verdere groei van de Aziatische economieën en het globaliseren van de Aziatische ondernemingen zijn een gegeven waar wij nog beter op kunnen en moeten inspelen.

Om ons welvaartsniveau vast te houden zijn acties op meerdere fronten nodig. We zullen bedrijvigheid verliezen in sectoren waar we internationaal achterlopen. Sectoren waar ons land goed in is (de sleutelgebieden) moeten we vasthouden en versterken. We moeten niet bang zijn als minder goed presterende bedrijven worden overgenomen of hun activiteiten afstoten. In een dynamische economie zullen werknemers en kapitaal terecht komen bij bedrijven die beter renderen. Globalisering leidt ertoe dat Nederland nog meer afhankelijk zal zijn van zijn meest unieke competenties. Het IP is van mening dat Nederland zich verder kan ontwikkelen als mondiaal knooppunt.

Daarnaast kan Nederland zich breder ontwikkelen als landplaats voor diverse internationale bedrijven, als voorpoort richting de rest van Europa. Nederland heeft belang bij open grenzen om welvarend te blijven met een hoge arbeidsproductiviteit en toekomstperspectief te bieden voor zoveel mogelijk mensen. Deze openheid stimuleert ook serendipiteit: door toevallige combinaties ontstaat creativiteit, innovatie en nieuw ondernemerschap. Open innovatie, het combineren van interne en externe bronnen voor zowel de ontwikkeling als de realisatie van kansrijke ideeën, is noodzakelijk. Grote en kleine bedrijven en wetenschappers moeten elkaar tegenkomen zodat innovaties ontstaan. Een dergelijke aanpak is alleen succesvol als zij breed wordt geaccepteerd, over de maatschappelijke scheidslijnen heen. Wij denken dat deze vernieuwing uiteindelijk alle burgers ten goede komt en kan bijdragen

aan kansen voor hen die nu het gevoel hebben de boot te missen. Nederland had goede ervaringen met een gezamenlijk programma in de jaren tachtig en negentig, en heeft baat bij een nieuw gemeenschappelijk programma gericht op het creëren van een open, veerkrachtige economie. Een aanpak die ook inspeelt op de ontwikkelingen in de Aziatische landen.

4.2 Focus op Nederland in de Wereld: Connecting global ambitions

Een naar verhouding kleine maar open economie als de Nederlandse (nr. 14 qua BBP, 1,5% van mondiale BBP) moet zich profileren rond een heldere propositie. Het Innovatieplatform vindt dat bedrijfsleven, wetenschap en overheid er baat bij hebben zich uit te spreken voor zo'n positionering en daar een integrale strategie op te hebben. Het Innovatieplatform wil graag dat Nederland de propositie kan realiseren als verbindingsplaats waar bedrijven en werkenden hun 'global ambitions' kunnen realiseren. Nederland als stepping-stone voor bedrijven die topkennis en Europese consumenten willen ontmoeten en die verbinding willen leggen met andere afnemers in West-Europa. Dit bouwt voort op onze tradities, is gebaseerd op onze sterke krachten en speelt in op mondiale ontwikkelingen van verplaatsende bedrijven en bedrijfsactiviteiten. Nederland beschikt van oudsher over het vermogen verbindingen te leggen met andere landen. Dat heeft te maken met de fysieke ligging van ons land, redelijk centraal in Europa en aan zee. Daarnaast is er een economische component; Nederland was eeuwenlang het middelpunt van handel, cultuur en wetenschap. We hebben daarnaast een reputatie als het gaat om onze handelsgeest en als vestigingsplaats voor internationale bedrijven. Deze sterke economische focus blijkt nog steeds uit een groot aantal mondiale bedrijven en sterke ecosystemen voor economische ontwikkeling: regio's waar specifieke sectoren tot bloei komen en waar randvoorwaarden gecreëerd zijn om deze groei verder te ontwikkelen.

We kennen een brede schakering in onze bevolkingssamenstelling: we zijn er altijd goed in geweest op ons relatief kleine grondgebied mensen van allerlei landen en culturen vreedzaam naast elkaar te laten leven. Ondanks kritische geluiden over de veranderende bevolkingssamenstelling in Nederland zijn we daartoe in staat geweest door openheid, tolerantie en inlevingsvermogen. Onze mondiale oriëntatie komt mede door onze competentie tot samenwerking, die ook wordt gezien als internationaal onderscheidend kenmerk.¹⁶ Al in de tijd van de VOC sloten Nederlandse handelaren liever compromissen met de plaatselijke bestuurders in 'de oost' dan er oorlog mee te voeren.¹⁷ Wij hebben in dit land een voorliefde voor een werkwijze die bevordert dat mensen of organisaties met verschillende belangen toch met elkaar samenwerken.

Een verdiepte internationale oriëntatie biedt perspectieven, de ervaring leert dat buitenlandse ondernemingen die activiteiten in Nederland 'achterlaten' hier gemiddeld 17 procent productiever zijn dan Nederlandse ondernemingen. Tussen 2001 en 2005 steeg de toegevoegde waarde van Nederlandse bedrijven in Nederland met 23 miljard, gemiddeld 2 procent per jaar. De toegevoegde waarde van buitenlandse bedrijven in Nederland steeg in die periode met 12 miljard, gemiddeld 8 procent per jaar. Ruim eenderde van de groei in toegevoegde waarde bij bedrijven in deze periode is dus afkomstig van bedrijven in buitenlandse handen. Buitenlandse bedrijven (2,7%) hebben een hogere R&D intensiteit dan Nederlandse bedrijven (2,1% van de toegevoegde waarde in 2004).¹⁸ Innovatie als zodanig is gebaat bij nationale en internationale verbindingen.¹⁹

Wij zien Nederland daarom in de toekomst als dé plek die toegang biedt tot Europa en als knooppunt in het mondiale netwerk verbonden is met alle andere plaatsen in de wereld; Nederland als verbindende schakel. Voor bedrijven uit het Amerikaanse continent, maar met name ook voor bedrijven uit de Aziatische landen en het Midden-Oosten. Dat zijn we al voor goederen(transport) en dataverkeer via internet, we moeten dat ook worden voor informatie en kennis, voor diensten en verkoopactiviteiten. Nederland is voor internationale bedrijven in potentie een perfecte landingsplaats voor het bedienen en verkennen van Europese markten. Het gaat niet zozeer om de rol van Nederland als fysieke mainport, hoewel die daar ook een belangrijk onderdeel van is. Het gaat ook om het vermogen om verbindingen te leggen met andere Europese landen en vanuit Nederland de Europese markten te verkennen en te bedienen.

Om dit te realiseren is het enerzijds nodig dat er een aantal fundamentele verbeteringen in Nederland tot stand komt dat de propositie als landplaats geloofwaardiger maakt en dat ons vestigingsklimaat verbetert. Veel gehoorde thema's zijn het verminderen van congestie, het verlagen van de regeldruk, het beschikbaar hebben van talent, en de aanwezigheid van goede internationale scholen voor buitenlandse kinderen. Deze verbeteringen zijn beschreven in het voorgaande hoofdstuk, gericht op het dynamiseren van de Nederlandse economie, maar worden aangevuld in een verkenning specifiek voor buitenlandse ondernemingen. Het IP verkent op dit moment onder potentiële buitenlandse ondernemingen welke aanvullende verbeteringen cruciaal of gewenst zijn.

Naast de fundamentele verbeteringen om de propositie van Nederland waar te maken, is een groot aantal tactische verbeteringen nodig waardoor ons land zich effectiever zichtbaar maakt onder bedrijven die overwegen bedrijfsactiviteiten te verplaatsen. Te denken valt hier aan intensievere strategische contacten met bedrijven die al in Nederland en Europa

gevestigd zijn om hen hier te houden. Of met bedrijven die een goede positie hebben en besluiten tot herplaatsing, uitbreiding of diversificatie van bedrijfsactiviteiten. Ook is het van belang een aantal zaken beter te regisseren, zoals de 'ontvangst' van bedrijven die zich op een nieuwe vestiging oriënteren, het effectieve 'branden' van Nederland en het creëren van 'hotspots'. Dit zijn locaties waar sectoren, sleutelgebieden en regio's zich verbinden en waar een grote aantrekkingskracht voor specifieke sectorgenoten van uitgaat. Ook deze tactische verbeteringen vormen onderdeel van de huidige verkenning.

Het is de ambitie van het Innovatieplatform dat Nederland een vaste plek houdt tussen de landen met de sterkste economieën van de Europese Unie en in de rest van de wereld. Een sterke economie is van essentiële betekenis voor de Nederlandse samenleving. Alleen met een sterke economie hebben jonge mensen de kans om voor zichzelf een goede toekomst op te bouwen. Alleen met een sterke economie kunnen we de beste voorzieningen voor zieken en ouderen creëren en in stand houden. Alleen met een sterke economie blijft Nederland stevig en zelfbewust overeind in de concurrentie met opkomende landen als China en India.

Het werken aan een sterke economie die kansen biedt voor iedereen is een voortdurende opgave. Een samenleving kan niet bloeien zonder dynamiek. Dynamiek betekent: banen, goede woningen, scholen en ziekenhuizen, ruimte voor creativiteit en kunst, aantrekkelijke steden, hoogwaardige duurzame voorzieningen, en mogelijkheden voor investeringen in natuur.

De veranderingsagenda die beschreven staat in dit en het voorgaande hoofdstuk is een advies dat het IP neerlegt bij kabinet, ondernemers, kennisleveranciers en anderen.

Het Innovatieplatform gaat zelf zijn steun geven aan enkele concrete acties. Deze zijn beschreven in het volgende deel.

Nederland internationaal op de kaart
zetten: etaleer onze kracht met grote
innovatieve projecten.

05

Onze eigen
acties

5 ONZE EIGEN ACTIES

Vanuit de rollen van het Innovatieplatform, ijsbreker en initiatiefnemer, zijn er 10 acties waar het platform zelf een zet aan wil geven.

Nederland positioneren en internationale spelers aantrekken

1 Vijftig internationale ondernemingen: Het Innovatieplatform wil dat er binnen tien jaar vijftig internationale toonaangevende ondernemingen (uit de Fortune 500) Nederland hebben verkozen als basis voor hun mondiale of Europese bedrijfsactiviteiten. Van de 500 grootste bedrijven ter wereld zijn er 16 in Nederland gevestigd met hun mondiale hoofdkantoor en 14 hebben Nederland gekozen voor hun Europese hoofdkantoor. Vijftig is een richtgetal voor de meest toonaangevende ondernemingen in de wereld, maar moet worden aangevuld met een veelvoud van kleinere internationale ondernemingen. Op dit moment wordt onder buitenlandse ondernemingen verkend welke fundamentele verbeteringen van het Nederlandse vestigings- en ondernemingsklimaat nodig zijn, en welke tactische maatregelen nodig zijn om deze doelstelling te bereiken.

2 Paint the World Orange contest: Het Innovatieplatform daagt in 2008 creatievelingen uit om Nederland internationaal te positioneren als 'the place to be' voor bedrijven en toptalenten. Voor de beste internationale campagne is een half miljoen euro beschikbaar.

3 1000 PhD's: Samen met VSNU, KNAW en NWO streeft het Innovatieplatform er naar 1000 extra internationale top promovendi en gepromoveerden naar Nederland te halen. Het is ook daarvoor nodig dat universiteiten zich nog meer specialiseren in onderscheidende kennisclusters. Dit versterkt ook de groeikansen voor sleutelgebieden en de aantrekkingskracht voor buitenlandse ondernemingen.

4 Internationale scholen: Voor internationale ondernemers, captains of industry en topwetenschappers is het internationale onderwijs een belangrijke overweging en voorwaarde om zich in Nederland te vestigen. Het Innovatieplatform wil dat het internationaal primair en secundair onderwijs in Nederland in 2015 tot de top 5 in de wereld behoort. Top-colleges in het buitenland erkennen Nederlandse internationale scholen als uitmuntende toeleveranciers van studenten. Voor internationale ondernemers, captains of industry en topwetenschappers is het internationale onderwijs een belangrijke overweging en voorwaarde om zich in Nederland te vestigen.

Meer dynamiek en vernieuwing

5 Grote projecten: Het Innovatieplatform ondersteunt de realisering van enkele grote innovatieve projecten in Nederland die onze economische sterktes internationaal etaleren. Het eerste project is waar het IP zijn schouders onder zet is het multifunctioneel energie-eiland voor de kust. Het Innovatieplatform wil daarnaast dat bijvoorbeeld de vernieuwde Afsluitdijk zo'n internationale icoonfunctie kan vervullen. Verder zal gekeken worden naar een beperkt aantal aanvullende grote projecten die versneld gerealiseerd kunnen worden.

6 Nederland als internationaal testbed voor vernieuwing: Nederland is door zijn kritische consumenten en divers samengestelde bevolking een uitstekende proeftuin (living lab) voor het uitproberen van nieuwe producten en diensten. Het Innovatieplatform daagt Nederlandse bedrijven uit deze positie als testbed voor internationaal opererende bedrijven verder uit te bouwen.

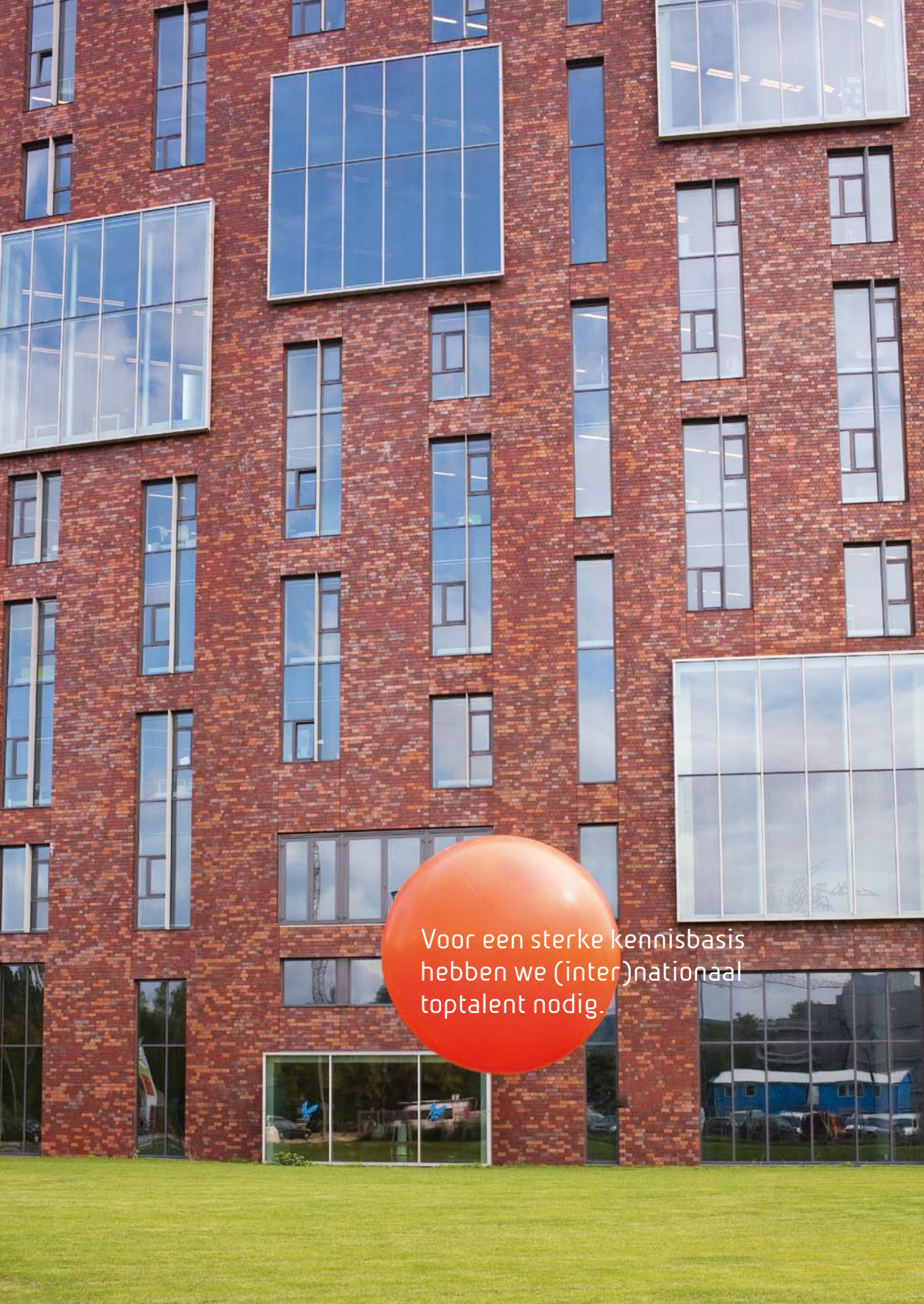
7 Groeiversneller: Nederland heeft relatief weinig MKB-bedrijven die doorgroeien en tot de mondiale wereldtop gaan behoren. Het Innovatieplatform en het ministerie van EZ starten zomer 2008 het programma Groeiversneller. Dat faciliteert minimaal 100 MKB-bedrijven om een omzetgroei van enkele miljoenen naar minimaal 20 miljoen euro per jaar te realiseren, mede door internationalisering.

8 Slimmer werken: Uit onderzoek van het Innovatieplatform blijkt dat veel bedrijven qua productiviteitsgroei achterlopen bij hun peers in dezelfde sector. Via een campagne Slimmer Werken wil het Innovatieplatform samen met werkgevers, vakbonden, Syntens en Senter-Novem de komende jaren 10.000 ondernemingen aanzetten hun productiviteit te verhogen.

Basis op orde

9 Kennisinvesteringsagenda: Het realiseren van de ambities en acties van de Kennisinvesteringsagenda is een minimale voorwaarde om Nederland weer zijn prominente positie als kenniseconomie binnen de OECD te laten herwinnen.

10 Sleutelgebieden versterken: Internationaal opvallende sleutelgebieden spelen voor Nederland een belangrijke rol in de globale economie: Flowers & Food; High-tech systemen & materialen; Water; Creatieve industrie; Chemie en Pensioenen & sociale verzekeringen. Dit najaar gaat het IP na of en hoe deze sleutelgebieden hun potentie waarmaken. Ook zal hierbij worden gekeken naar het creëren van een experimenteeromgeving voor deze sectoren (bijvoorbeeld voor arbeidsflexibiliteit en aantrekken toptalent).

A tall, multi-story brick building with a variety of window shapes and sizes, including large glass panels and smaller rectangular windows. The building is set against a clear sky. In the foreground, there is a well-maintained green lawn. A large, semi-transparent orange circle is overlaid on the lower right portion of the building, containing white text.

Voor een sterke kennisbasis
hebben we (inter)nationaal
toptalent nodig.

Consultatie

Het Innovatieplatform heeft een eerdere publicatie over 'Nederland in de Wereld' (24 april 2008) de afgelopen periode besproken met een brede vertegenwoordiging vanuit bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en departementen. De belangrijkste aanvullingen uit die consultaties waren:

Analyse: Uit de consultaties blijkt dat de analyse van productiviteit, concurrentiekracht en globalisering wordt gedeeld. Tegelijk is in het rapport meer aandacht nodig voor de sociale aspecten van globalisering en kan de economische invalshoek aangevuld worden. Belangrijke vraag daarbij is: hoe behouden we sociale cohesie?

Visie: De keuze om als land een scherpere internationale positie in te nemen en uit te dragen, wordt gesteund. De meeste deelnemers willen graag mee doen aan zo'n nieuwe concurrentiestrategie van Nederland (we moeten hierbij profiteren van onze behoefte aan samenwerking en het vermogen om binnen dit land elkaar snel te vinden). Het is belangrijk dat het rapport uitstraalt 'waar we naar toe gaan' en 'hoe beweging gerealiseerd kan worden'.

Inhoud propositie: De keuze en de inhoud van de propositie wordt door de aanwezigen gedeeld. Sterke punten uit het Nederlandse verleden blijken dan relevant voor de toekomst. De ligging aan zee en de kleine oppervlakte maken dat we gewend zijn samen te werken met andere landen. Het begrip portal to Europe is de moeite waard uitgewerkt te worden tot een heldere propositie die over te brengen is aan buitenlanders, maar ook aan Nederlanders.

Acties: Het rapport focust op een beperkt aantal nieuwe acties / beleidsvoorstellen. Er is daarnaast aandacht nodig voor het vasthouden aan eerder ingezette keuzes. Bijvoorbeeld de sleutelgebieden aanpak, de Kennisinvesteringsagenda het innovatiebeleid ten behoeve van het MKB. Een uitgewerkte propositie moet op termijn ook consequenties hebben voor prioriteiten in wetenschapsgebieden.

Draagvlak: Deelnemers aan de consultatie geven aan dat ze behoefte hebben aan een verhaal waarmee ze ook naar hun achterban toe ruimte kunnen vragen voor globalisering. Het is belangrijk globalisering te verbinden met trots, met de sterke punten van ons land en dat we aangeven hoe baanverlies in de ene sector wordt opgevangen door nieuwe kansen elders in de Nederlandse economie.

Veranderproces: Ook na de presentatie van het rapport willen de deelnemers van de consultaties en hun organisaties betrokken blijven bij het veranderproces en het ondersteunen. Het Innovatieplatform zal in zijn veranderagenda hiervoor alle wenselijke ruimte bieden. Op basis van deze dialoog is de analyse aangevuld en aangescherpt. Bovendien heeft het Innovatieplatform op basis van die consultaties gekozen voor het in gang zetten van tien acties die gezamenlijk een stevige bijdrage zullen leveren aan het realiseren van de ambities voor Nederland in de Wereld; Connecting global ambitions.

Lijst met geraadpleegde personen

- 1 Dr. Pierre van Amelsvoort (ST-groep)
- 2 Joris Aperghis (MTV Networks Europe)
- 3 Prof. dr. ir. Nico Baken (KPN)
- 4 Drs. Joke van den Bandt-Stel (VNO-NCW)
- 5 Rob van Basten Batenburg (Marwind)
- 6 Ing. Willie Berentsen (Vereniging FME CWM)
- 7 Theo van den Berg (Stichting voor Industriebeleid en Communicatie)
- 8 Mr. Renée Bergkamp (Ministerie van Economische Zaken)
- 9 Joost Berting (Eastman Chemical)
- 10 Marianne Besselink (Tweede Kamer der Staten-Generaal)
- 11 Ir. Piet Besselink (DHV Group)
- 12 Damien van der Bijl (Kennisalliantie)
- 13 Drs. Riëtte Blacquière (American Chamber of Commerce Netherlands)
- 14 Drs. Jaap Bloem (VerkenningInstituut Nieuwe Technologie)
- 15 Dr. Wim Boonstra (Rabobank Nederland)
- 16 Prof. dr. Steven Brakman (Rijksuniversiteit Groningen)
- 17 Prof. Roland Brandsma (Nyenrode)
- 18 Henk Broeders (Capgemini)
- 19 Dr. Maria Brouwer (Universiteit van Amsterdam)
- 20 Prof. dr. Frank den Butter (Vrije universiteit)
- 21 Dr. Hans Chang (FOM)
- 22 Dr. Tini Colijn-Hooijmans (TNO)
- 23 Drs. Wanda Cornelissen (Shell Nederland)
- 24 Mr. Frans Crul (ING bank)

- 25 Drs. Wim Davidse (Vedior)
- 26 Frank van Delft (NIMA)
- 27 Prof. dr. Wim van de Donk (WRR)
- 28 Drs. Walter Dresscher (Algemene Onderwijsbond)
- 29 Drs. Chris Driessen (FNV Vakcentrale)
- 30 Drs. Han Elbers (VSNU)
- 31 Philip Elias (Beagle creative marketing agency BV)
- 32 Prof. Jan van den Ende (Erasmus Universiteit RSM)
- 33 Drs. Rob van Engelenburg (Koninklijke Metaalunie)
- 34 Dr. ing. Peter Fraanje (Bouwend Nederland)
- 35 Drs. Robin Fransman (Holland Financial Centre)
- 36 Yuri van Geest (Mobile Monday)
- 37 Drs. Arjen Gielen (Ministerie van Algemene zaken)
- 38 Prof. dr. Erik de Gier (Radbout Universiteit Nijmegen)
- 39 Dr. Joeri Gorter (CPB)
- 40 Eric Groot (AWVN)
- 41 Drs. Thomas Grosfeld (NXP)
- 42 Peter Hagedoorn (Boer & Croon / Amsterdam Topstad)
- 43 Drs. Ingrid Halewijn (TNO)
- 44 Joop Hazenberg (DenktankProspect)
- 45 Prof. dr. Robert de Hoog (Universiteit van Twente)
- 46 Ing. Geert Huizinga (Vereniging FME CWM)
- 47 Prof. dr. Danny Jacobs (Rijksuniversiteit Groningen)
- 48 Jaap Jongejan (CNV Bedrijvenbond)
- 49 Drs. Agnes Jongerius (FNV Vakcentrale)

- 50 Koen Jonker (PriceWaterhouseCoopers)
- 51 Ir. drs. Guy Kerpen (Philips Electronics Nederland BV)
- 52 Jan Klaver (VNO-NCW)
- 53 Drs. Johan de Koning (Unilever NV)
- 54 Henk Koopmans (Sensor Universe)
- 55 Drs. Tjerk Kroes (Ministerie van SZW)
- 56 Drs. Mark de Kruijk (Programmabureau Amsterdam Topstad)
- 57 Drs. Alex Lai (Kamer van Koophandel China)
- 58 Dr. Rob van Lambalgen (Innovatieplatform Twente)
- 59 Drs. Peter de Langen (Havenbedrijf Rotterdam)
- 60 Dr. Peter Lucas (VO-Raad)
- 61 Albert Jan Maat (LTO-Nederland)
- 62 Drs. Harrie Manders (Fontys Hogescholen)
- 63 Prof. dr. Wim de Moor (Vrije Universiteit Brussel)
- 64 Dr. ir. Gerard van Oortmerssen (AcTI.nl)
- 65 Drs. Anja van Os (AIMsterdam)
- 66 Drs. Cees Oudshoorn (VNO-NCW)
- 67 Simon Paul (American Chamber of Commerce)
- 68 Drs. Rodrik Ponds (Ruimtelijk Planbureau)
- 69 Dr. Frank Pot (NCSI)
- 70 Drs. Joep Rats (MKB-Nederland)
- 71 Dr. Luc Rietveld (Netherlands Genomics Initiative)
- 72 Mr. Sylvia Roelofs (ICT-Office)
- 73 Johan Schaap (Probaton new Media Concepts & Consultancy)
- 74 Prof. dr. Hans Schenk (Universiteit Utrecht)

- 75 Drs. Dick Scherjon (Rabobank Nederland / Stichting voor Industriebeleid en Communicatie)
- 76 Drs. Judith Schueler (Stichting Toekomstbeeld der Techniek)
- 77 Joop Sistermans (AcTI.nl)
- 78 Rienk van Splunder (CNV Vakcentrale)
- 79 Dr. Erik Stam (WRR University of Cambridge)
- 80 Marc van der Steen (Squarewise)
- 81 Marleen Stikker (Waag Society)
- 82 Willem van der Stokker (Stichting voor Industriebeleid en Communicatie)
- 83 Michaël van Straalen (MKB-Nederland)
- 84 Doekle Terpstra (HBO-raad)
- 85 Prof. dr. Coen Teulings (CPB)
- 86 Prof. dr. Jules Theeuwes (SEO Economisch Onderzoek)
- 87 Ben van der Veer RA (KPMG)
- 88 Marc Verhagen (IBM)
- 89 Prof. dr. Hans Vijlbrief (Ministerie van Economische Zaken)
- 90 Maarten van Vliet (MVKK Efficom)
- 91 Prof. dr. Henk Volberda (Erasmus Universiteit Rotterdam)
- 92 Drs. Kees van der Waaij (Unilever Nederland Holdings BV)
- 93 Dr. Henry van der Wiel (CPB)
- 94 Christof Wielemaker (ROC Zadkine)
- 95 Mr. Richard Weurding (VNO-NCW)
- 96 Drs. Gerrit Zalm (DSB bank)
- 97 Frank Zoontjes
- 98 Hans Zwarts (Dutch Trade Board)
- 99 Mr. Frank Zwetsloot (Science Alliance)

De bal moet rollen. De concurrentiekracht van Nederland moet groeien. Dat vraagt om nieuwe dynamiek. Het Innovatieplatform geeft de voorzet met de veranderagenda, maar kan het niet alleen. Het is aan al die innovatieve spelers in Nederland om die groei en dynamiek te realiseren. Een gezamenlijke aanpak heeft Nederland eerder veel succes gebracht. En dat moeten we nu weer doen. Samen scoren we een toppositie.

- ¹ The Economist, Democracy Index, 22 augustus 2007.
- ² SCP, De Sociale Staat van Nederland 2007.
- ³ SCP, Publieke prestaties in perspectief. Memorandum quartaire sector 2006–2011. Januari 2007.
- ⁴ Overigens duidt het SCP deze ontwikkeling niet alleen economisch maar ook cultureel: het is in ons land steeds meer een bewuste keuze om minder te werken, niet alleen bij werknemers met kinderen, en om meer tijd te besteden aan andere activiteiten.
- ⁵ Buck Consultants International, Attractiveness of the Netherlands for Headquarters. September 2008. De gegevens voor 2007 betreffen de periode januari–augustus.
- ⁶ Taking supplier development to the next level, H. van Eerden, Link Magazine, April 2008.
- ⁷ Monitor creatieve industrie 2007, R. van der Groep, Gemeente Amsterdam Dienst Onderzoek en Statistiek, 2007.
- ⁸ Duurzaam globaliseren: een wereld te winnen, SER, 2008.
- ⁹ Paul Schnabel, Het sociaal debat, deel 1 (21–34). Den Haag: Elsevier bedrijfsinformatie, 2000.
- ¹⁰ De Sociale Staat van Nederland 2007, SCP.
- ¹¹ M. Zegveld, Is productiviteit sectorspecifiek? Analyse voor het Innovatieplatform mei 2008.
- ¹² Ondernemen in de Sectoren. Feiten en ontwikkelingen 2006–2008, EIM, 2007.
- ¹³ Alle 25 wereldklasse, Tech 25, FEM Business, 8 juni 2008.
- ¹⁴ Innovatie in het MKB, J.P.J. de Jong, EIM, september 2006.
- ¹⁵ Meer Open Innovatie. Praktijk, ontwikkelingen, motieven en knelpunten in het MKB, J.P.J. de Jong, EIM, 2006
- ¹⁶ Nederland als transactie-economie: regievoering en handel hebben de toekomst, Frank den Butter, 2007.
- ¹⁷ Wim Wennekens, Gouden Handel, 1996.
- ¹⁸ CBS, Internationaliseringsmonitor 2008, juli 2008.
- ¹⁹ WRR, Innovatie vernieuwd. Opening in viervoud. Den Haag, mei 2008.